

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YAHYA KEMAL BEYATLI'NIN ŞİİRLERİNİN
RUSÇA/TÜRKÇE KARŞILIKLARIYLA SÖZ VARLIĞI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Inna LOPATOVA

**Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Yeni Türk Dili**

Tez Danışmanı: Prof. Dr.M. Mehdi ERGÜZEL

KASIM – 2013

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

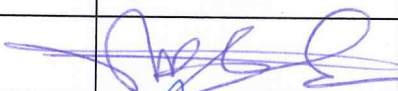
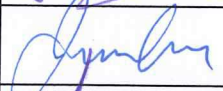

YAHYA KEMAL BEYATLI'NIN ŞİİRLERİNİN
RUSÇA/TÜRKÇE KARŞILIKLARIYLA SÖZ VARLIĞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Inna LOPATOVA

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Yeni Türk Dili

Bu tez 21/11/2013 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. Dr. M. Mehdi ERGÜZEL	Kabul	
Yrd. Doç. Dr. Okan KOŞ	Kabul	
Doç. Dr. Recep AKAY	Kabul	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Inna LOPATOVA

21.11.2013

ÖNSÖZ

Yazar sözlüğü: belirli bir yazar ya da şair tarafından kullanılan sözcüklerden oluşan leksikografik bir baskıdır. Onlar yazarın eserlerindeki kelimeleri içerir ve anlatırlar.

Böyle çalışmalar tarihin incelemesine, yazarın yaşadığı zamanın edebi dilinin daha derin öğrenimine yarar. Bunun dışında onlar yazarın eserlerinin kılavuzudur, metinlerinin doğru anlaşılmasının anahtarlarıdır ve yazarın edebi dilini öğrenme kitabıdır. Ünlü Moskovalı avukat ve edebiyatçı A.Urusov “Yazarın ruhunu ve huyunu öğrenmek istiyorsanız onun dilini ve düşünce malzemesi olarak kullanılan kelimeleri sağlam olarak bilmeniz gerekiyor” der.

Sözcük herhangi bir edebi eserin malzemesidir. Kelime ve düşüncelerine biçim verme üzerinde çalışmalar herhangi bir yazarın ya da şairin birinci derecede önemli işidir çünkü onların sanatı doğru çeşitli dil malzemelerinin seçiminden ibarettir. Yazar, kelimelerin yardımı ile sanatın maksadını anlatır.

Yazar sözlüklerinde olan leksikal bilgiler, eserlerinin estetik değerini gösterir, edebi metinlerinin özgünlüğünü açar ve okuyucularına yazar dilinin özelliklerini değerlendirme imkanı verir. Yazar sözlükleri hayat özelliklerini yansıtarak, belirli dönemlerine ve sosyal çevrelerine ait olan az bilinen gerçeklerini gösterir ve eserlerini yaratan çağların dilinin özelliklerini açar(hem edebi hem de yaşayış), az kullanılan kelimelerin şimdiki zamanda önemini açar. Yazar veya şairlerin özgünlüklerini, kelimelerin kullanışlarını gösterirken, yazar dilinin de özel şeyleri ayırırken dillerinin ve üsluplarının geniş imkanları açar çünkü yazar kelimelerinin bazı parçalarını her zaman yorumlamaya gerek var.

Ayrıca şairler sıradan insanlar değildir. Büyük Rus yazarı A. Gorkiy'e göre “‘edebi dili yazar tarafından işlenmiş bir dil.’” Ana dillerine ve memleketlerine duyarlı davranan yazar ve şairlerin sözcüklerinin ayrı bir kültürel değeri var. Bildiğimiz gibi, Yahya Kemal Beyatlı böyle şairlerden biridir. Ben de “Yahya Kemal Beyatlı'nın Şiirlerinin Rusça/Türkçe Karşılıklarıyla Söz Varlığı” adlı tezimde, büyük Türk şairi ve yazarın eserleri üzerinde çalışırken, kelimelerin ayrılması, onların gruplandırılması ve yabancı dildeki karşılıklarını hazırlamaya çalıştım.

Bu alışma aynı zamanda tamamen farklı iki dilin kelime hazinesinin karşılaştırma analizine adanmıştır. Bu karşılaştırma Yahya Kemal Beyatlı'nın eserleri üzerinde yapıldı.

Tezimin hazırlanması sırasında her türlü yardım, destek ve bilgiyi bana veren değerli hocam, Sayın Prof. Dr. Mehdi Mehmet Ergüzel'e teşekkür ederim.

Inna LOPATOVA

21.11.2013

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
ÖZET.....	ix
SUMMARY	x
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: YAHYÂ KEMÂL'İN HAYATI, KİŞİLİĞİ VE ÜSLUBU.....	3
1.1. Hayatı	3
1.2. Kişiliği ve Üslubu	5
1.3. Eserleri	6
BÖLÜM 2: YAHYA KEMÂL BEYATLI'NIN ŞİİRLERİNDE İSİMLER	
DÜNYASI	8
2.1. Tabiat İle İlgili İsimler	8
2.1.1. Minerallerin ve Taşların Adları	15
2.1.2. Hayvanlar İle İlgili İsimler	17
2.2. Bitkiler İle İlgili İsimler	20
2.3. Köy, Kent ve Ülke Adları Özel İsimler	24
2.3.1. Ulusların Adları	29
2.3.2. Kuruluş ve Yerleşme Adları	31
2.4. Sanatla İlgili İsimler	36
2.5. Ses İle İlgili İsimler	38
2.6. Kişiliği ve Görünüşü Tanıtan İsimler.....	42
2.7. Duygu İle İlgili Kavramlar.....	43
2.8. Mesleklerin Adları	49
2.9. Akrabalık İsimleri	51
2.10. Beden Parçalarının Adları	54
2.11. Özel İnsan Adları	60
2.12. Zaman İle İlgili Kavramlar.....	61
2.13. Din İle İlgili İsimler	65
2.14. Eşya İsimleri.....	70
2.15. Renklerin Adları.....	76

2.16. Yiyecek ve İçecek Adları	79
BÖLÜM 3: FİİLERİN TÜRLERİ.....	83
3.1. Basit Fiiler	83
3.2. Türetilmiş Fiiler	103
3.3. Birleşik Fiiler	118
SONUÇ.....	123
KAYNAKLAR	125
ÖZGEÇMİŞ.....	127

KISALTMALAR

- AHG** : Abdülhak Hâmid'e Gazel
AD : Açık Deniz
AF : Afrodit
A : Akıncı
AM : Akşam Mûsikîsi
AEG : Ali Emîrî'ye Gazel
AARG : Alp Arslan'ın Ruhuna Gazel
AŞ : Altın Şehrinde
AH : Aşk Hikâyesi
AİS : Atikvalde'den İnen Sokakta
B : Bahârabad
BU : Bahçelerden Uzak
BGT : Bâkî'nin Gazelini Taştîr
B : Başlayış
BG : Bebek Gazeli
BM : Bedri'ye Mısralar
BH : Bergama Heykeltraşları
B2 : Beyitler
BK : Biblos Kadınları
BBT : Bir Başka Tepeden
BDM : Bir Dosta Mısrâlar
BS : Bir Sâki
BYA : Bir Yıldız Aktı
BT : Bir Tepeden
BŞ : Büyü Şiir
C : Cânân
CRH : Celâdet'in Rûhuna Gazel
CY : Cemal Yeşil'e
C1 : Cinler
ÇG : Çamlıca Gazeli
Ç : Çaldıran

ÇK	: Çin Kâsesi
ÇG1	: Çubuklu Gazeli
D1	: Deniz
DT	: Deniz Türküsü
DB	: Derin Beste
D2	: Devran
D3	: Dönüş
DA	: Dr. Adnan'a
DVD	: Duyuş Ve Düşünüş
D4	: Düşünce
D5	: Düşünüş
ER	: Endülüs'te Raks
EB	: Erenköyü'nde Bahar
EG	: Erzurum Gazeli
EM	: Eski Mektup
EM1	: Eski Mûsikî
EP	: Eski Paris
ES	: Eylül Sonu
E	: Ezan-ı Muhammedî
F	: Fenerbahçe
F1	: Feyzî-i Hindî'den
F2	: Fuad Bayramoğlu'na
F3	: Fuad Ömer'e
GSG	: Gaazî Selîm Giray
G	: Gazel
G1	: Gece
GB	: Gece Bestesi
G2	: Geçiş
GY	: Geçmiş Yaz
G3	: Gezinti
G4	: Gönül
GG	: Göztepe Gazeli

G5	: Gurbet
GB1	: Güftesiz Beste
HD	: Hâfız'dan Deyiş
H	: Halük Şehsuvaroğlu'na
HS	: Hasan Rızâ'ya Sesleniş
H1	: Hayâlâbâd
HB	: Hayal Beste
HŞ	: Hayal Şehir
HS1	: Hayâli Söyleniş
H2	: Hatırlatan
H3	: Hayyam
H4	: Hazan
HG	: Hazan Gazeli
H5	: Hicviyeler
HG1	: Hisar Gazeli
HŞ1	: Hürriyet Şiiri
HVH	: Hüzün ve Hâtıra
İ	: İhsan Şükrü'ye
İG	: İnşirah Gazeli
İD	: İsmâil Dede
İDK	: İsmâil Dedenin Kâinâtı
İOY	: İstanbul'un O Yerleri
İFGÜ	: İstanbul Fethini Gören Üsküdar
İU	: İstanbul Ufuktaydı
İ1	: İstinye
İ2	: İthâf
İ3	: İtrî
İMK	: İsfahan'da Mezar Kitâbesi
KG	: Kadriye Gazel
KM	: Kar Mûsıkîleri
KVD	: Karnaval ve Dönüş
KŞ	: Kaybolan Şehir

K	: Kitâbe
K1	: Kit'a
KM1	: Koca Mustâpaşa
KKRİ	: Küçük Kardeşim Refet İçin
L	: Lâedrî'den
LN	: Latîfe Nevinden
L1	: Leylâl-i İstiğrak
MK	: Madrid'te Kahvehane
M	: Mahpuslar
MG	: Mâhurdan Gazel
M1	: Malazgird
M2	: Maltepe
M3	: Mart
MS	: Mâvera'da Söyleniş
MS1	: Mehlika Sultan
M4	: Mercidabık
M5	: Mevsimler
M6	: Merâret
M7	: Mihrâbâd
M8	: Mihriyâr
MM	: Moda'da Mayıs
MT	: Mohaç Türküsü
MG1	: Mükerrer Gazel
N	: Nazar
NBNB	: Ne Bildik Ne Bilmedik
N1	: Nihad Sami Banarlı'ya
N2	: Nîsan
O	: Ok
OT	: O Taraf
Ö	: Ömür
Ö1	: Özleyen
PFT	: Pascal'in Fikrini Tazmîn

P	: Perestiş
RH	: Rindlerin Hayatı
RA	: Rindlerin Akşamı
RÖ	: Rindlerin Ölümü
R	: Ric'at
R1	: Ridâniyye
R2	: Rihlet
R4	: Rubâî
RN	: Rubâî Neşvesi
R5	: Rüzgâr
S	: Safvet Nezâhî
S1	: Sâlim'e
S2	: Sefer
S3	: Selim Giray'dan
SG	: Selîm-i Sâni'ye Gazel
S4	: Serâzâd
S5	: Ses
SG1	: Sessiz Gemi
SR	: Seyfi'ye Refâkat
SK	: Sicilya Kızları
SS	: Sis'te Söyleniş
S6	: Sonbahar
S7	: Söyler
SM	: Söz Meydanı
SBS	: Süleymaniye'de Bayram Sabahı
ŞOG	: Şâd Olmayan Gönül
Ş	: Şarkı
Ş1	: Şekip Tunç'a
Ş2	: Şerefâbâd
Ş3	: Şevk
TA	: Tahmis
T	: Tahmîs-i Gazel-i Hümâyün

TRG	: Tanbûrî Cemil'in Rûhuna Gazel
T1	: Taştîr
T2	: Tazmîn
T3	: Tegaafül
T4	: Telâkki
T5	: Temâşâ
T6	: Tercih
T7	: Tevfik'e
T8	: Toplayış
TM	: Tûr'dan Mülhem
U	: Ufuklar
U1	: Uçuş
ÜDI	: Üsküdar'ın Dost Işıkları
ÜVG	: Üsküdar Vasıfında Gazel
V	: Vahdet-i Vücûd
VG	: Veda Gâzeli
V1	: Vehbi'ye
V2	: Viranbağ
V3	: Vuslat
YD	: Yol Düşüncesi
YVG	: Yol ve Gece
Z	: Zevkabad
Z1	: Ziyâret

Tezin Başlığı: Yahya Kemal Beyatlı'nın Şiirlerinde Rusça/Türkçe Karşılıklarıyla Söz Varlığı

Tezin Yazarı: Inna LOPATOVA

Danışman: Prof. Dr.M. Mehdi ERGÜZEL

Kabul Tarihi: 21 Kasım 2013

Sayfa Sayısı: x (ön kısım) + 127 (tez)

Anabilimdalı: Türk Dili ve Edebiyatı **Bilimdalı:** Yeni Türk Dili

Kelime dünyası, şâirin üslubunu belirlemede önemli bir rol oynar. Bu alanda yapılan çalışmalar da şâirin edebi kişiliği ve üslubunu ortaya koymada başvurulan yöntemlerden biridir. Ben tezimde Yahyâ Kemâl'in şiirlerindeki kelime dünyası üzerine bir inceleme çalışması yaptım.

Tezin giriş bölümünde Yahyâ Kemâl'in hayatı, kişiliği, şiirlerindeki üslubu hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

Birinci bölümde Yahya Kemal'in şiirlerindeki kelimeleri anlamlarına göre 20 gruba ayırıp inceledim. Ayrıca, farklı sözlükleri kullanarak kelimelere Türkçede anlam verip Rusçada karşılıklarını bulmaya çalıştım.

İkinci bölümde de Yahya Kemal'in şiirlerindeki eylemleri üç gruba ayırıp inceledim. İlk bölümdeki gibi kelimelere Türkçede anlam vermeye ve Rusçada karşılıklarını bulmaya çalıştım.

Sonuç kısmında ise incelemenin ve elde ettiğimiz verilerin bir değerlendirmesi bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Rusça, Türkçe, Yahya Kemal

Title of the Thesis: The world of words in the poems of Yahya Kemal Beyatlı. Rusian/Turkish counterparts	
Author: Inna LOPATOVA	Supervisor: Professor. M. Mehdi ERGÜZEL
Date: 21 November 2013	Nu. of pages: x (pre text) + 127 (main body)
Department: Turkish Language and Literature Subfield: New Turkish Language	
<p>World of words plays an important role in designating the poet's style. Works that are done in this field are focused on the poet's literature career and style. In my thesis I tried to make analyze of words used by Yahya Kemal in his poems.</p> <p>In the introduction of the thesis is given some information about Yahyâ Kemâl's life, personally qualities and literature style.</p> <p>In the first chapter I worked on the nouns used by Yahya Kemal that were distinguished into 20 groups according to their meanings. Moreover using some dictionaries I gave the explanations to these words in Turkish and tried to find their analogs in Russian language.</p> <p>In the second chapter I worked on the verbs used by Yahya Kemal that were distinguished into three groups. Like in the first chapter I gave the explanations to these words in Turkish and found their analogs in Russian language.</p> <p>As for the conclusion part it consists of the investigations I made.</p>	
Keywords: Russian Language, Turkish Language, Yahya Kemal	

GİRİŞ

Başarılı bir nesir yazarı da olan Yahya Kemal'in kendi edebiyat anlayışını, Türk sanatı, Türk tarihi, vatan ve milliyetçilik konularındaki görüşlerini dile getiren yazıları yayımlanmıştır. Yaşadığı dönemin edebiyat anlayışına yeni bir bakış açısı getirerek, kendisinden sonraki dönemlere de ışık tutmuştur.

Tezin Önemi

Yahya Kemâl Beyatlı dünya çapında bilinen en büyük Türk Şairleri'nden biridir. Bu sebeptendir ki Yahya Kemâl Beyatlı'nın şiirlerinin Türkçe-Rusça karşılığı hem iki ülke arasındaki edebi dilin benzerliklerinin ortaya konulması ve Türk Edebiyatı ile ilgilenen bir Rus için aydınlatıcı nitelikte olacaktır. Türkiye ve Rusya tarih boyunca komşu olmuş ve birçok kültür alışverişine sahne olmuş bir coğrafyada bulunmuşlardır. Bu anlamda da iki derin mazisi olan ülkenin en büyük şairlerinden birisinin şiirlerinin diğer ülke dili ile karşılaştırılması ve benzerliklerinin bulunması edebi anlamda kıyas yapılmasına yol gösterecek ve yardımcı olacaktır. Yaptığım araştırmalarda görmekteyim ki Yahya Kemal'in şiirlerinde kullandığı kelimelerin birçoğunun karşılığı tam olarak Rus dilinde bulunmakta ve tam olarak anlaşılmaktadır.

Tezin Amacı

Bu çalışmadaki amacımız Yahya Kemal Beyatlı'nın Türkçe-Rusça karşılaştırmalarını yapıp iki ülke edebiyatlarının arasındaki benzerliklerini ortaya koymaktır. Türkiye dışında yaşayan ve bu konuyu ele alan özellikle de Slav ülkeleri insanları için bu çalışma önemli olacaktır diye düşünüyorum. Yahya Kemal Beyatlı gibi Türk Edebiyatına damgasını vurmuş bir şairin eserlerinin kıyaslanması ve karşılaştırılma yapılması önemli bir kaynak olacak ve insanların yaptığı araştırmalara ve eserlere anlam yükleme çabalarına yardımcı olacaktır diye düşünüyorum.

Tezin Yöntemi

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde kütüphane araştırması ve literatür taramasını yapıp Yahya Kemâl Beyatlı'nın hayatı, üslubu ve eserleri hakkında bilgi verdik. Kelimelerin incelemesine

geçmeden önce insanların Yahya Kemâl'i daha iyi tanımalarına ve üslubu hakkında bilgi sahibi olmalarına olanak vermeye çalıştık.

İkinci bölümde Yahya Kemâl'in şiirlerinde kullandığı isimleri anlamlarına göre ayırıp Türkçe-Rusça ve Rusça-Türkçe sözlükleri yardımıyla inceledik. Rusça karşılıklarını verip Türkçe sözlüğü yardımıyla şiirlerde kullandığı Türkçe isimlerin Türkçede ne anlama geldiğini açıkladım. Bu bölümde genelde betimsel ve bağıntısal metotlar kullanıldı.

Tezin üçüncü bölümünde fiileri yapılarına göre ayırıp inceledim. Bu bölümde ikinci bölümdeki gibi genelde betimsel ve bağıntısal metotlar kullanıldı. Aynı zamanda Türkçe sözlüğü kullanarak fiilerin ne anlama geldiğini açıkladım.

Sonuç kısmında yaptığımız araştırma ve incelemelerin bir özet ve değerlendirilmesi yapılmıştır. Ve bu konu hakkında kişisel görüşlerimi belirttiğim bir bölüm bulunmaktadır.

Kaynak kısmında metin içi kaynak gösterme yöntemi kullanıldı.

BÖLÜM 1: YAHYÂ KEMÂL'İN HAYATI, KİŞİLİĞİ VE ÜSLUBU

1.1. Hayatı

Yahya Kemal Türk edebiyatında hakkında en çok söz söylenip yazı yazılan şair ve yazarlar arasındadır. Şair yalnız şiirleri, nesirleri, fikirleri ve sohbetleriyle değil, aynı zamanda yirminci yüzyıl Türk edebiyatının ve Türk toplum hayatının da en dikkate değer kişilerinden birisidir.

Mustafa Özbekçi, «Asıl adı “Ahmed Agah” olan, Yahya Kemal Beyatlı 1884 yılında doğdu. Birinci Dünya Savaşı yıllarından başlayarak 40 yılı aşan bir süre boyunca eserleri ve düşünceleriyle Türk sanatını kuvvetle etkiledi. Yahya Kemal Tanzimat ve Serveti Fünun şairlerinin Batı'yı geniş ölçüde taklit edişini, yüzeydeki örneklerle bağlı kalışını eleştiriyor, divan şiiri ile halk şiirinin ise bütünlükten yoksun olduğunu, çağdaş zevke seslenemediğini ileri sürüyordu» der (Özbekçi, 1996: 9).

Özbekçi şairin Paris'te geçiren yıllardan da bahseder. Aynı zamanda bu yılların yazarın eserlerine etkisini gösterir. Özbekçi, «Fransız Sembolistlerinin “öz şiir” anlayışı onda şiirini bütün fazlalıklarından arıtma, düzyazıdan uzaklaştırma eğilimi yarattı. Böylece, belli manzumalara bağlanan ve bütünlükten uzak kalan divan şiirinin bu eksiklerini tamamlamaya çalışan ürünler verdi. Paris'teki öğrenimi sırasında aldığı derslerin etkisinde kalarak Türk tarihini yeni bir açıdan değerlendirdi. Divan şiirinden gelen etkilerle yazdığı şiirleri, ölümünden sonra Eski Şiirin Rüzgarıyla (1962) adlı kitapta derlendi. Yine ölümünden sonra şiirleri Kendi Gök Kubbeimiz adlı kitapta toplanmıştır» söyler (Özbekçi, 1996: 9).

Özbekçi, şairi «başarılı bir nesir yazarı» olarak görür. Şairin «Türk sanatı, Türk tarihi, vatan ve milliyetçilik konularındaki görüşlerini dile getiren yazılarından» bahseder. Mustafa Özbekçi «Yahya Kemal işgal altındaki İstanbul'da Kurtuluş Savaşı'nı desteleyen etkileyici yazılar kaleme almıştı. Bunları toplayan eseri (Eğil Dağlar 1966) ve kendi çağının Ziya Gökalp, Yakup Kadri, Ali Kemal vb. gibi sanat ve politika adamlarına ait portreleri (Siyasi ve Edebi Portreler, 1968) dikkati çeken nesir kitaplarındandır. Yahya Kemal'in şiiri İkinci Dünya Savaşı yıllarında günlük yaşayışa ve gerçekçi temele dayanan yeni şiir anlayışı karşısında eleştirilere uğramış; toplum

sorunlarından uzak kalması en önemli eksiklerinden biri sayılmıştır» söyler (Özbalcı, 1996, 9).

Mustafa Özbalcı Yahya Kemal Beyatlı gibi Balkanlarda doğmuş ve uzun yıllar orada yaşamış. Yahya Kemal'in de Üsküp'ü sevdiği bilinir. Özbalcı'ya göre «*Yahyâ Kemâl Beyatlı yaşadığı dönemin edebiyat anlayışına yeni bir bakış açısı getirmiş, kendisinden sonraki dönemlere de ışık tutmuş*». Yazar 1884 yılında Üsküp'te doğmuştur. Yahyâ Kemâl'in asıl adı Ahmed Âgah'tır. Babası Niş'li İbrahim Naci Bey ve annesi Vranyalı Nâkiye Hanım'dır. Şâirin annesi Leskofçalı Galip Bey'in yeğenidir. Yahyâ Kemâl'in Niş'e gelip yerleştiği bilinen ilk atası Şehsuvar Bey'dir ve soyadını da bu "Şehsuvar" isminin Türkçesi olan Beyatlı olarak almıştır» (Özbalcı, 1996: 10).

Özbalcı, «*şairin çocukluğunda ve hayatının ileriki dönemlerinde de etkili olacak en önemli isim annesidir. Şâir, ilk eğitimini annesinden almıştır. Bu, dînî bir eğitimidir; annesinden Yazıcıoğlu' nun Muhammediye adlı eserini dinleyerek büyür. Yahyâ Kemâl 1889' da Yeni Mektep'e, 1892'de de daha iyi bir eğitim alacağı düşünüülerek Mekteb-i Edeb'e verilir*» der. (Özbalcı, 1996: 19)

Bek şairin annesinin ölümünde babasını ve ailesinin Selanik'e taşınmasını suçlanıyor. Bek'e göre «*Şâirin babası, annesinden farklı bir dünya görüşüne sahiptir. Annesi, geleneklere bağlı bir şehir olarak gördüğü Üsküp'ü ne kadar sevmekte ise babası o kadar bu şehirden ayrılmak istemektedir. Bu durum karşısında annesinde üzüntü ile berâber ilk hastalık belirtileri görülmeye başlar. Babasına göre Selânik daha Avrupalı bir şehirdir ve ısrarları sonunda Selânik'e taşınırlar; ancak annesi bu duruma dayanamayarak epeyce hastalanır. Tekrar Üsküp'e dönmelerine rağmen iyileşemez ve ölür. 1898'de tekrar Selânik'e taşınırlar ve babası burada evlenir*». (Bek, 2005: 19-21)

Özbalcı «*çocukluğundaki zorakî ayrılış ve sonraki yıllarda yurt dışında geçen dönemler şâir için gurbet duygusunun kaynağıdır*» der.

Balkan şehirlerinde geçerken çocukluğum

Her lâhza bir alev gibi hasretti duyduğum.

Ayvazçoğlu şairin «*bu dönemde Üsküp özlemin*» başladığını söyler. Ayvazçoğlu'na göre «*bunun sebebi annesinin Üsküp'ü sevmesidir*». «*Yahyâ Kemâl 1902'de tahsil için*

İstanbul'a gönderilir ve annesinin akrabalarından birinin konağında kalmaya başlar. Bu konak şâirin hayatındaki dönüm noktalarından biridir. Müzik zevki, burada, Hacı Ârif Bey'den dinlediği alaturka mûsikî ile oluşur» der. Sonraki yıllarda yazdığı şiirlerinde dinlediği alaturka mûsikînin etkisi gösterilmiş.

Çok zaman dinledim Nevâ-Kâr'ı

Bir terennüm ki hem geniş hem şûh;

Dağılırken "Nevâ"nın esrârı,

Başlıyor şark ufuklarında vuzûh;

Mest olup sözlerinde her heceden,

Yola düşmüş birer birer geceden

Yürüyor fecre elli milyon rûh

Beşir Ayvazoğlu, ilkokul kitaplarından birinde okuduğu Akıncıyı anıyor, Yahya Kemali Akıncıyla birlikte sevdiğini söylüyor. Yahya Kemal'in hayatını araştırmaya başlıyor. Ayvazoğlu'na göre Şekip Bey şairin hayatında etkili olacak en önemli isimlerden biridir. Beşir Bey «*Konakta tanıştığı Şekip Bey ismindeki Avrupa hayranı genç ve onun Avrupa hayatı ile ilgili düşünceleri Yahyâ Kemâl'i etkileyen bir diğer noktadır. Dönemin gençleri arasında yaygın olan Avrupa'yı görme isteğinin de etkisiyle ailesinden habersiz Paris'e gider*» der (Ayvazoğlu, 1999: 20-22).

Ahmet Hamdi Tanpınar "Yahyâ Kemâl" adlı eserinde Yahya Kemal'in Avrupa'da bulunmasının şâirin şiirine ve *diline yeni bir bakış* getirdiğini vurgulamıştır (Tanpınar, 1982: 24).

1.2. Kişiliği ve Üslûbu

Özbalcı'nın kitabında «*Yahyâ Kemâl'in kişiliğinde ve edebî şahsiyetinin oluşmasında şüphesiz ki çocukluk döneminin rolü*» anlatılır. Şairin annesinin ve onun dindar olmasının şairin eserlerine ve kişiliğine etkisini söylenir. Özbalcı, «*Şâirin annesi Nâkiye Hanım dindar bir insandır; Müslüman bir şehir olan Üsküp'te yaşamak, burada ölmek ister. Ancak babası İbrahim Nâci Bey Avrupalılaşmak taraftarıdır ve buna uygun olmadığını düşündüğü Üsküp'ten taşınmak ister. Bu durum karşısında şâir, annesiyle daha çok kenetlenir. İlk dînî eğitimini annesinden alan şâirin dînî inancının*

şekillenmesinde, annesinin ölümünden sonra devâm ettiği Rufâî tekkesinin de rolü büyüktür»söyler (Özbalcı, 1996: 71).

Özbalcı şairin düzgün Türkçe konuştuğunu bahseder. «Yahyâ Kemâl'e göre şiirin temeli sözcüklerdir ve bunlar anasının ak sütü gibi temiz bir dile aittir. Şâir İstanbul dışında yetiştiği için İstanbul'da konuşulan Türkçe'ye hayrandır ve onun adeta bir mûsıkîyi çağrıştırdığını söyler. Şâire göre dil tarih boyunca değişip gelişen ve vatanın toprakları üzerinde yaşayan insanların kültürleriyle yoğrulup ortaya konan bir süreçtir».söyler.

Mustafa Özbalcı'ya göre şair Fransız edebiyatından çok etkilenmiş. «Yahyâ Kemâl, Paris'te bulunduğu süre içinde Fransız edebiyatını yakından yanıtma fırsatı bulmuştur. Fransız şâirlerinin eserlerinin köklerinin eski Yunan'da olduğu sonucuna varır. Zaten Avrupa kültürünün kökeninin Eski Yunan ve Latin kültürüne dayanması da bu görüşlerini pekiştirir. O dönemde Türk aydınları arasında da Avrupa'ya ve özellikle de Fransa'ya ve buranın kültürüne olan eğilim neticesinde, edebiyatımızı eski Yunan edebiyatına dayandırma, bir nevi doğudan alıp batıya taşıma düşüncesi egemen olmuştur. Yahyâ Kemâl'in başlattığı ve Yakup Kadri ile birlikte sürdürdükleri bu akıma “Nev Yunanilik” denilmiştir. Ancak bu akım fazla rağbet görmemiş, kısa süreli olmuştur» der (Özbalcı, 1996: 215-216).

1.3. Eserleri

Özbalcı, «Yahya Kemal'in şiirleri dil ve biçim yönlerinden yapılacak bir ayrımla üç kısımda toplanabileceğini» söyler.

- Kuralstız nazım şekillerini ve yirminci yüzyıl Türkçesiyle söylenmiş şiirler.
- Divan Edebiyatı nazım şekilleriyle ve o şiirin diliyle söylenmiş şiirler.
- Rubailer.

Her gruba ait olan eserlerinden bahseder:

«Birinci grup şiirleri: Kendi Gök Kubbemiz'de toplanmıştır. Şairin tamamıyla bizim olan duygu, düşünce ve manzaraları yazdığını anlatmak için “Kendi Gök Kubbemiz” adını verdiği bu eserdeki şiirleri Kendi Gök Kubbemiz, Yol Düşüncesi, Vuslat başlıkları

ile üç kısımda toplanmıştır. Şairin temel kitabı olan *Kendi Gök Kubbemiz*'deki şiirler, şekil ve muhteva yönlerinden, aşağıda incelenecektir.

İkinci grup şiirleri: Eski Şiirin Rüzgarıyla kitabında toplanmıştır.

Bu eser: Selimname, Gazeller, Mussamatlar, Şarkılar, Kıt'alar ve Beyitler'i içine almaktadır.

Eski Şiirin Rüzgarıyla'deki ile Kendi Gök Kubbemiz'dekiler arasında tema bakımından bazı benzerlikler görülürse de bu sonucu şiirler nazım şekil, dil, söyleyiş ve muhteva yönlerinden ayrılırlar.

Yahya Kemal Divan şiirinde şekil mükemmelliği bakımından en büyük Parnasyen şiirleri gölgede bırakacak mısra ve beyitler bulunduğunu daha Paris'te iken sezmişti.

“Rubai’ler” Yahya Kemal’in üçüncü kitabının adıdır “Hayyam’ın Rubailerini Türkçe Söyleyiş” de bu kitaba eklidir»söyler (Özbalcı, 1996: 200-201).

Yahya Kemal rubai tarzının «ustalıkla kullandığını» söyler. «Türlü düşünce parçalarını ve felsefi görüşleri dört küçük mısraa yerleştirecek fikir, nükte ve şiir göstermiştir. Rubailerinde, Doğu ve Batı’yı tasavvufu ve tarihi özünden bilen hayat ve ölümü eski bilgilerin umursamaz olgunluğuyla gören filozof ve rind bir şairin bakışları vardır. Onun Rubailerini, Hayyam ve Mevlana’ninkiler gibi tek ve sistemli bir inanca veya inançsızlığa bağlanamaz. Değişik fikirleri hoşgörücü, neşeli bir havada söylemiştir. Çoğu konuşulan dille yazılmış olan bu rubailerin kimisinde tarihi olaylar da anılmaktadır»der (Özbalcı, 1996: 200-201).

Özbalcı kitabında Yahya Kemal’in eserlerine ve diline hayran kaldığını gösterir. «Yahya Kemal, bazı yönleri ile yanlış anlaşılmuş ve bazı kesimler tarafından tenkit edilmişse de, onu anlayabilmek için hem yazdıklarını, hem de yaşadıklarını çok iyi tahlil etmek gerekir. “Yaşadığı hayata bakarak Yahya Kemal'i Fransızca'sı ile bohem, hedonist; Türkçesi ile kayıtsız, başıboş ve bîgâne saymak yanlış olur. Bize göre o, hayatın içinde görünmeye çalışmış, insan ömrünü zevk alınacak ve mes'ûd olunacak taraflarıyla telkin ve tebliğ etmeye gayret göstermiş bir şairdi»söyler (Özbalcı, 1996: 107).

BÖLÜM 2: YAHYA KEMÂL BEYATLI'NIN ŞİİRLERİNDE İSİMLER DÜNYASI

Aksan'a göre «Sözvarlığı denince akla ilk gelen, elbette sözcük (kelime; mot, word, Wort) olacaktır; bir dilin örgüsünü oluşturan sözcükler...» (Aksan, 2003: 15).

Aksan «Hem ne kadar, dilin içindeki öğeleriyle çeşitli ve sıkı ilişkiler içinde bulunursa da sözcük, özellikle somut kavramları yansıttığında zihinde tek başına belli bir tasarıma uyandırabilecek niteliktedir»der (Aksan, 2007: 15).

«Her dilde şu ya da bu ölçüde başka dillerden alınma sözcüklerin bulunduğu, başka toplumların kavramlarının var olduğu görülür. İki dilin değişik nedenlerle ve değişik koşullar altında karşılaşmaları, başka bir deyişle, bir arada yaşar ya da kullanılır oluşları, bunlar arasında geçişme ve etkileşmelere, bu dillerden birinde görülen ses, biçim ve dizimle ilgili eğilimlerini kimi kuralların ötekine yansımalarına, aktarılmasına yol açar» söyler (Aksan, 2007, 26).

2.1. Tabiat İle İlgili İsimler

Tabiat ile ilgili kavramlar Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde önemli bir yer tutar. Şâir çoğu zamân özlem duyduğu, bulunmaktan zevk aldığı yerleri anlatırken tabiat ile ilgili kavramlara başvurmuştur.

ay

(*mesyats, luna*) yer yuvarlağının uydusu olan gök cismi, kamer

Yeni doğmuş aya baktıkları yerden geliyor /SBS

batış

(*zakat*) güneşin batma işi

Vatanın çerçevesi

hayli dışında kırmızı bir gün batışında

Şark imparatorluklarının battığı yerden

yelkenleri sönmüş gemilerden /HŞ1

bulut

(*oblako*) atmosferdeki su damlacıkları ve buz taneciklerinin görülebilir yoğunluk kazanmasıyla oluşan, biçimleri, yükseklikleri ve yol açtıkları hava olaylarıyla birbirinden ayrılan yığın

Bulutlar dağılsın, bahâr olsun artık /M5

cihân

(*vseleonnaya*) evren

Devretse murâdınca cihânın sonu ne /İMK

çeşme

(*istoçnik*) pınar

Gelen bu ses ki yer altında çeşmelerdendir /YVG

çimen

(*gazon*) kendiliğinden yetişmiş çim

Bugün ne semtine baksam çiçek, çimen, yaprak /MM

çöl

(*pustinya*) kumluk, susuz ve ıssız geniş arazi, sahra, badiye

Ne Akdeniz'de şafaklar, ne çölde akşamlar /YD

dağ

(*gora*) yer kabuğunun çıkıntılı, yüksek, eğimli yamaçlarıyla çevresine hâkim ve oldukça geniş bir alana yayılan bölümü

Dağların arkasında dağlar var /YVG

dalga

(*volna*) deniz veya göl gibi geniş su yüzeylerinde genellikle rüzgâr, deprem vb.nin etkisiyle oluşan kıvrımlı hareket

Köpüren mavi dalgalar yalıyor /M2

deniz

(*more*) yer kabuğunun çukur bölümlerini kaplayan, birbiriyle bağlantılı, tuzlu su kütlesi

Denizden ve dağdan gelen hüzüne kandık /M5

dere

(*reçka*) genellikle yazın kuruyan küçük akarsu

Seni söyler bana dağlar, dereler /T2

dünyâ

(*mir*) üzerinde yaşadığımız toprak ve denizler, yeryüzü

Dünyâyı saran boşluğu hissetmiyelim /T3

felek

(*nebo*) gök, gökyüzü, sema

Bir tâze bahâr âlemi seyretti felekte /T4

fırtına

(*burya*) rüzgâr çizelgesinde hızı 34-40 deniz mili olan ve kuvveti 8 ile gösterilen, yağmur ve kasırga getiren çok güçlü rüzgâr

Binbir ufukta silinir

Çıldırıp haykırınca fırtınalar /YVG

gök

(*nebo*) içinde gök cisimlerinin hareket ettiği sonsuz boşluk, uzay, sema, asuman, feza

Artık güneş görünmez olur, gök bulutludur /G2

gökkubbe

(*nebo*) gök

Gökkubbede sanki kimseler yok /M

gökyüzü

(*nebosvod*) atmosferin gözle görünen bölümü

Bir zaman gökyüzünde yalnız o ses

O terennüm kalır /GB

göl

(*ozero*) oluşması genellikle tektonik, volkanik vb. olaylara bağlı olan, toprakla çevrili, derin ve geniş, tuzlu veya tuzsuz durgun su örtüsü

Eylül sonunda böyledir İsviçre gölleri /SS

güneş

(*solntse*) gezegenlere ve yer yuvarlağına ışık ve ısı veren büyük gök cismi

Bu ziyârette vakit geçti güneş battı yazık /Z1

hava

(*vozduh*) hava yuvarını oluşturan, bütün canlıların solunumuna yarayan, renksiz, kokusuz, akışkan gaz karışımı

Mânevî varlığının resimini çizmiş havaya /KM1

kar

(*sneg*) havada beyaz ve hafif billurlar biçiminde donarak yağın su buharı

Sizi dün bekledim o yollarda

Ki gezindikdi bir zaman karda

Kararan gözlerimle rüzgârda

Sizi dün bekledim o yollarda /GB1

kaya

(skala) büyük ve sert taş kütlesi

Daldım engin vatanın seyrine ıssız kayadan /GSG

kır

(pole) şehir ve kasabaların dışında kalan, çoğu boş ve geniş yer

Uyuduk kırdan, gezindik dağda /V2

kıyı

(poberejje) kara ile suyun birleştiği yer

Kıyı hep aynı kıyı

Ve deniz aynı deniz /AH

kutup

(polüs) yer yuvarlığının, Ekvator'dan en uzak olan yer ekseninin geçtiği varsayılan iki noktasından her biri

Kaç bin güneş gömülmüş o ufukuna

Kutupta elmas şovenleri /HŞ1

nehir

(reka) ırmak

Fîrûze nehri nerde

Bugün saklıdır neden? /SS

orman

(les) ağaçlarla örtülü geniş alan

Ardında vatan semtinin ormanları kuytu

Bir neşeli hengâmede çepçevre yamaçlar

Hep aynı tahassüsle meyillenmiş ağaçlar /S5

rüzgâr

(*veter*) havanın yer değiştirmesiyle oluşan esinti, yel, bad

Rüzgâr gibi bir şevk alır oldukları yerden /V3

sâhil

(*bereg*) kranın deniz, göl, ırmak boyunca uzanan bölümü, kıyı, yaka, yalı

Kız yakından göreyim sâhile çık /N

sel

(*pavodok*) sürekli yağın yağmurdan veya eriyen kardan oluşan, geçtiği yerlere zarar veren taşkın su, su taşkını

Yakaladı timsahları birer birer belinden /YVG

semâ

(*nebo*) gök

Bir böyle hâli görmedi İran semâları/T8

sis

(*tuman*) atmosferin alt tabakalarındaki küçük su taneleri veya buhardan oluşan bulutların çok alçalarak yeryüzüne kadar inmesiyle oluşan duman

Bâzan güneşli, bâzı ratîb sisli bir hevâ /M3

şafak

(*zarya*) güneş doğmadan az önce beliren aydınlık

Ordular çıktı şafak vakti uzun rüyâdan /GSG

şimşek

(*molniya*) bir bulutun tabanı ile yer arasında, iki bulut arasında veya bir bulut içinde elektrik boşalırken oluşan kırık çizgi biçimindeki geçici ışık, balkır, çakım, çakın, yalabık, yıldırak

Şimşek gibi bir semte atıldık yedi koldan /A

tabiat

(*priroda*) doğa

Hem tabîat yıkanır

Hem tesellî bulur /YVG

tepe

(*holm*) yüksekliği genellikle birkaç yüz metreyi geçmeyen, çok kez tek başına, yamaçları yatık yer biçimi

Salacak'tan, Moda'dan, Çamlıca'dan, her tepeden

Daldım engin vatanın seyrine ıssız kayadan /GSG

toprak

(*zemlya*) yer kabuğunun, toz durumuna gelmiş türlü kütle kırıntılarıyla, çürümüş organik cisimlerden oluşan ve canlılara yaşama ortamı sağlayan yüzey bölümü

Her geçildikçe basılmış ve düzelmiş toprak /KM1

ufuk

(*gorizont*) düz arazide veya açık denizde gökle yerin birleşir gibi görüldüğü yer, çevren

Deniz ufukunda bu top sesleri nereden geliyor /SBS

vâdi

(*dolina*) iki dağ arasındaki çukurca arazi veya geçit, koyak

Hüsnüânın görünür her yerde

Gezdiğim duygulu vâdîlerde /T2

yağmur

(*dojd'*) atmosferdeki su buharının yoğunlaşmasıyla oluşan ve yeryüzüne düşen yağışın sıvı durumda olanı, yağar, yağış, baran, bereket, rahmet

Bir bahar yağmuru yağmış da açılmış havayı /KM1

yıldız

(*zvezda*) çekirdeğinde oluşan füzyon sonucunda açığa çıkan enerjiyi uzaya ışınım biçiminde yayan, ışıklı gök cisimlerinden her biri

Yıldızlar ülkesinde açıldıkça yükseğe

Başlar hayâl edindiği âlem görünmeye /U1

2.1.1. Minerallerin ve Taşların Adları

altın

(*zoloto*) atom sayısı 79, atom ağırlığı 196,9 olan, 1064 °C'de eriyen, kolay işlenen, yüksek değerli, paslanmaz element, zer (*simgesi Au*)

Altın kadeh her elde, güneş her gönüldedir /ER

balçık

(*glina*) içinde çeşitli organik maddeler bulunan, genellikle killi, koyu, yapışkan çamur, mil

Yezdan bizi balçıktan ederken tahmîr

Bizden çıkacak fili de etmiş takdîr /İMK

elmas

(*almaz*) yerin derinliklerinde bulunan, billurlaşmış arı karbon

Kaç bin güneş gömülmüş o ufkuna

kutupta elmas şovenler /HŞ1

gümüş

*(serebro) kim.*Atom numarası 47, atom ağırlığı 107,88, yoğunluğu 10,5 olan, 960 °C'ye doğru sıvı durumuna geçen, parlak beyaz renkte, kolay işlenir ve tel durumuna gelebilen element (*simgesi Ag*)

Somâki kurnalarından gümüş sular dökülür/SK

inci

(jemçug) istiridye gibi bazı kavrık deniz hayvanlarının içerisinde oluşan, değerli, küçük, sert, sedef renginde süs tanesi

Ne letâfet olmalı sînesi

bir incinin

Bu gönül olaydı hazînesi

abdikemînesi /LN

kömür

(ugol') karbonlu maddelerin kapalı ve havasız yerlerde için için yanmasından veya çok uzun süre derin toprak katmanları altında kalıp birtakım kimyasal değişmelere uğramasından oluşan, siyah renkli, bitkisel kaynaklı, içinde yüksek oranda karbon bulunan katı yakıt

Gül tenli, kor dudaklı, kömür gözlü sürmeli /ER

mermer

(mramor) jeol. Bileşiminde % 75'ten çok kalsiyum karbonat bulunan, genellikle beyaz, renkli ve damarlı da olan, cilalanabilen, billurlaşmış kireç taşı

Kaç fâtihin altın kanı mermerle karışmış /BT

taş

(*kamen'*) kimyasal veya fiziksel durumu değişiklikler gösteren, rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı madd

Duymaz bu anda taş gibi kalbinde bir sızı /S6

zümrüt

(*izumrud*) cam parlaklığında, yeşil renkte, saydam bir süs taşı, doğal alüminyum ve berilyum silikati

Bu derin zümrütte

Biz de cânanla berâber vâriz /A

2.1.2. Hayvanlar İle İlgili İsimler

Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde, **hayvan** kavramları ya benzetme unsuru olarak ya da **tabiatın bir parçası** olarak yer almışlardır. Bu konuda **kuşlar** ve kuşlarla ilgili kavramların sıklığı dikkatimizi çeker.

Arslan

(*lev*) etçiller (Carnivora) takımının, kedigiller (Felidae) familyasından, 160 cm kadar boyda, 70 cm kadar ucu püsküllü bir kuyruğu olan, erkekleri yeleli, Asya ve Afrika'da yaşayan bir tür; aslan.

Bir arslan esniyor gibi engin vakar ise,

Rind'in belâya karşı kayıdsızlığındadır /RH

at

(*loşad'*) atgillerden, binme, yük çekme, taşıma vb. hizmetlerde kullanılan, tek tırnaklı hayvan

Canlandı o meşhûr ova at kişnemesiyle /MT

balık

(*riba*) omurgalılardan, suda yaşayan, solungaçla nefes alan ve yumurtadan üreyen hayvanların genel adı

Bir gün deniz ölgündü bir oltayla balıkta

Kuşlar gibi yalnız yapayalnızdım açıkta /D1

böcek

(*juk*) eklem bacaklıların, altı bacaklı, çoğu kanatlı ve vücutları baş, göğüs, karın olarak eklemlerden oluşmuş hayvan sınıfı, haşere

Deniz en gür sedâlı hayvandır

Andırır bir böcek vızıltısını /YVG

bülbül

(*solovey*) karatavukgillerden, sesinin güzelliği ile tanınmış olan ötücü kuş (*Luscinia megarhynchos*)

Gece bülbül ağaran vakte kadar ağlarmış /RÖ

hayvan

(*животное*) duygu ve hareket yeteneği olan, içgüdüleriyle hareket eden canlı yaratık

Deniz en gür sedâlı hayvandır /YVG

horoz

(*петух*) tavukgillerden, tavuğun erkeği olan kümes hayvanı

Hicran gün ortasında öten bir horoz gibi

Seslendi pek vakitsiz içim yandı ansızın /H2

karınca

(*muravey*) zar kanatlılardan, toplu olarak yaşayan, yuvaları toprağın altında olan ve birçok türü bulunan böceklerin genel adı

Bîcâre karıncayız Süleyman başka /L

kartal

(*oröl*) kartalgillerden, genellikle kızıl siyah tüylü, çok güçlü, yuvasını yüksek kayalıklar üzerinde kuran, iri, yırtıcı bir tür kuş(*Aquila*)

Kartal kanatlarıyla düşünmekteyim bugün /HŞ1

keçi

(*koza*) geniş getirenlerden, eti, sütü, derisi ve kılı için yetiştirilen, memeli dişi hayvan (*Capra hircus*)

Keçi tırnaklı İlah Pan kaval çalıyordu /İMK

koyun

(*baran*) geniş getirenlerden, eti, sütü, yapağısı ve derisi için yetiştirilen evcil hayvan

Koyunlar,otlar hazâretnümâ çayırlarda /N2

köpek

(*sobaka*) köpekgillerden, boy ve biçim bakımından pek çok cinsi olan, çok iyi koku alan, sadık, bekçilik ve avcılık gibi işler için beslenen memeli hayvan (*Canis familiari*)

Havlar zaman zaman gece ufuğunda bir köpek /G2

kuğu

(*lebed'*) perde ayaklılardan, yaban ve evcil türleri bulunan, çok uzun ve kıvrık boyunlu, geniş gagalı, geniş kanatlı bir su kuşu (*Cygnus olor*)

Sesler geliyor sandım ilâhî kuğulardan / D1

kumru

(*golub'*) güvercinler takımından, güvercinin küçük, boz, gri renkli bir kuş (*Streptopelia*)

Bir kumru cihannümâsı üstünde durup

Her an ötüyor diyordu ku ku ku ku /İMK

kuş

(ptütsa) yumurtlayan omurgalılarından, akciğerli, sıcakkanlı, vücudu tüylerle örtülü, gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı uçucu hayvanların ortak adı

Enginden uçtu sanki bir altın kanatlı kuş /YVG

pars

(bars) kedigillerden, genellikle Asya ve Afrika'nın sıcak bölgelerinde yaşayan, postu benekli, bazen de düz siyah, çevik, yırtıcı, etçil, memeli hayvan, leopar, panter, pelenk (*Panthera pardus*)

Gördüm dişi bir parsın elâ gözleri vardı /T4

timsah

(krokodil) sürüngenlerden, sıcak bölgelerin akarsularında yaşayan, kalın derili, uzun kuyruklu, iri bir hayvan (*Crocodylus*)

Yakaladı timsahları birer birer belinden /YVG

yunus

(del'fin) balinalardan, ılık ve sıcak denizlerde sürüler durumunda yaşayan, boyları 3 metreye kadar erişebilen, memeli deniz hayvanı (*Delphinus*)

Doğrulduğumuz ufuğa giderken

Sevdâlı yüzüşlerle yunuslar

Yol gösteriyordu /İU

2.2. Bitkiler İle İlgili İsimler

Yahya Kemal'in şiirlerinde **bitki ve çiçek** adları da önemli yer tutar. Türk şiirinin temelinde belirli benzetme öğeleriyle, mazmun ve motifler bulunmaktadır. Her çiçeğin bir hikâyesi var mutlaka. Çiçek motifi, bütün çağlarda şiir dünyasının vazgeçilmez unsuru olarak yerini almıştır.

çam

(*sosna*) çamgillerin örnek bitkisi olan, dört mevsim yeşil kalabilen, iğne yapraklı, yurdumuzda birçok türü yetişen bir orman ağacı (*Pinus*)

Dillerdeki sevdâları cûşân edelim

Çal envârikamer çamların altında müzeyyen /L1

çınar

(*çınara*) iki çeneklilerden, 30 metreye kadar uzayabilen, gövdesi kalın, uzun ömürlü, geniş yapraklı bir ağaç (*Platanus*)

O dehâ öyle toplamış ki bizi

Yedi yüz yıl süren hikâyemizi

Dinlemiş ihtiyar çınarlardan /İ3

defne

(*lavr*) defnegillerden, yaprakları güzel kokulu ve yaz kış yeşil olan bir ağaç, develik

Gür defnelerle çevrili afyonlu bahçeler /BŞ

gül

(*roza*) gülgillerin örnek bitkisi (*Rosa*)

Karşı dağlarda tutuşmuş gibi gül bahçeleri /SBS

hurma

(*hurma*) palmiyegillerin eski çağlardan beri Kuzey Afrika'da kültürü yapılan, yemişlerinden yararlanan, gövdesi uzun, yaprakları büyük ve dikenli bir ağaç, palmiye, palm.

Ne gül ne lâle, ne zambak, ne muz, ne hurma, ve nar

Ne Şam semâsını yâlelle dolduran şarkı

Ne Zahle'nin üzümünden çekilmiş eski rakı

Felekten özlediğim zevki verdiler heyhât /YD

karanfil

(gvozdika) karanfilgillerden, güzel renkli çiçekler açan bir süs bitkisi (*Dianthus caryophyllus*)

Koklamam yosma karanfille güzel yâsemimi/ BU

lâle

(tül'pan) zambakgillerden, yaprakları uzun ve sivri, çiçekleri kadeh biçiminde, türlü renkte bir süs bitkisi (*Tulipa gesneriana*)

Bir lâle bahçesiydi dökülmüş temiz kanın /GSG

leylâk

(siren') zeytingillerden, yaprakları karşılıklı bir ağaççık (*Syringa vulgaris*)

Görsem Erenköyü'ndeki leylâklı bahçede

Cânanla bir zaman konuşup içtiğim yeri /KVD

menekşe

(fialka) menekşegillerden, bir veya çok yıllık otsu bir bitki (*Viola tricolor*)

Sünbül, menekşe müjderesâmbahâr olur /M3

mercimek

(çeçevitsa) 1. Baklagillerden, beyaz çiçekli bir tarım bitkisi (*Lens culinaris*). 2. Bu bitkinin, besin değeri yüksek, ufak, kırmızı, sarı veya yeşil, yuvarlak ve yassıca tohumu, yasmık.

Mercimek çorbası gelsin küçük ekmeklerle /H5

muz

(banan) muzgillerden, sıcak bölgelerde yetişen, bir çenekli, çok yıllık bir bitki (*Musa sapientum*)

Ne gül, ne lâle, ne zambak, ne muz, ne hurma, ve nar

Ne Şam semâsını yâlelle dolduran şarkı

Ne Zahle'nin üzümünden çeki-miş eski rakı

Felekten özlediğim zevki verdiler heyhât /YD

nâr

(granat) 1. Nargillerden, yaprakları karşılıklı, çiçekleri büyük, koyu kırmızı renkte, küçük bir ağaç (*Punica granatum*). 2. Bu ağacın kırmızımtırak sarı sert bir kabukla örtülü, içinde çok sayıda kırmızımtırak, sulu taneler bulunduran yuvarlak yemişi.

Ne gül, ne lâle, ne zambak, ne muz, ne hurma, ve nar

Ne Şam semâsını yâlelle dolduran şarkı

Ne Zahle'nin üzümünden çekmiş eski rakı

Felekten özlediğim zevki verdiler heyhât /YD

ot

(trava) toprak üstündeki bölümleri odunlaşmayıp yumuşak kalan, ilkbaharda bitip bir iki mevsim sonra kuruyan küçük bitkiler

Gördüm ki yazın bastığımız otları solmuş /Ş

sümbül

(giatsint) zambakgillerden, soğanla üretilen, 15-20 santimetre yüksekliğinde, çiçekleri keskin kokulu ve türlü renkli, çok yıllık bir süs bitkisi (*Hyacinthus orientalis*)

Sümbül, menekşe müjderesânubahâr olur /M3

üzüm

(vinograd) asmanın taze veya kuru olarak yenilen ve salkım durumunda bulunan meyvesi

Elimde dâimâ üzüm suyu olsun

Başımda hûri gibi güzellerin muhabbeti bulunsun /M

yâsemin

(jasmın) zeytingillerden, beyaz, kırmızı veya sarı renkli güzel kokulu çiçekleri olan, 1-2 metre boyunda, süs bitkisi olarak yetiştirilen tırmanıcı bir ağaççık, Mısır yasemini (*Jasminum*)

Koklamam yosma karanfille güzel yâsemini /BU

zambak

(liliya) zambakgillerden, 90-100 santimetre yüksekliğinde, güzel ve iri çiçekli, çok yıllık bir süs bitkisi, top zambak (*Lilium candidum*)

Ne beyaz bâkire zambak, ne ateşten lâle

Beklemem fecirini leylâklar açan nîsânın /BU

2.3. Köy, Kent ve Ülke Adları Özel İsimler

Yahyâ Kemâl ilk gençlik yıllarından itibaren pek çok yer görmüş ve kendisini etkileyen **yerlere** şiirlerinde yer vermişti. Yahyâ Kemâl yurt dışında bulunduğu yıllarda vatan özlemine dile getirirken; yurda döndükten sonra da İstanbul'da gezip gördüğü yerleri, buralarda ilgili hislerini şiirlerinde anlatmıştır.

Doğan Aksan «*Yer adı araştırmalarından yalnızca geçmişe ait bilgiler edinilmekle kalmamakta, dil tarihine, yerleşme tarihine, ülkenin etnik yapısına ilişkin, önemli ipuçları da elde edilmektedir*» söyler (Aksan, 2007: 101).

Adalar

(Printsevi ostrova) İstanbul iline bağlı ilçelerden biri

Hâla görünmüyor deyerekten sabırsızım

Yıllarca sevdiğim Adalar sevdiğim deniz /KVD

Akdeniz

(*Sredizemnoye more*) kuzeyde Avrupa, doğuda Asya, güneyde Afrika ile kuşatılan deniz

Ne Akdeniz'de şafaklar, ne çölde akşamlar,

Ne görmek istediğim Nil, ne köhne Ehramlar,

Ne Bâlebek'te lâtin devrinin harâbeleri

Ne Biblos'un Adonis'ten kalan sihirli yeri

Ne gül, ne lâle, ne zambak, ne muz, ne hurma, ve nar,

Ne Şam semâsını yâlelle dolduran şarkı

Ne Zahle'nin üzümünden çekilmiş eski rakı

Felekten özlediğim zevki verdiler heyhât / YD

Almanya

(*Germaniya*) Orta Avrupa'da bir ülkedir

Almanya servinâzı güneş saçlı Nevhayâl /HS1

Avusturya

(*Avstriya*) Orta Avrupa'da denize kıyısı olmayan, dokuz eyaletten oluşan ülke

Döndü Avusturya ordusu /S3

Biblos

(*Biblos*) Lübnan'da eski bir liman kentidir; dünyanın en eski yerleşim birimlerinden biridir

Mevkible çıktı lâhdine Biblos kadınları /BK

Bursa

(*Bursa*) Türkiye'nin Marmara Bölgesi'nde yer alan illerinden biri

Bursa'dan, Konya'dan, İzmir'den uzaktan uzağa

Çarpıyor birbiri ardınca o dağdan bu dağa /SBS

Çamlıca

(Çamlıca) İstanbul ili, Yakapınar bucağına bağlı bir yerleşim birimi

Baharda bir gece tanbûru dinle Çamlıca'da /EM1

Çankaya

(Çankaya) Ankara iline bağlı ilçelerden biri

Uğradın arzıvedâ etmek için Çankaya'ya /H5

Danimarka

(Daniya) Kuzey Avrupa'da İskandinavya'da başkenti Kopenhag olan ülkedir

Mahvoldu o âteşle nihâyet Danimarka /H5

Edirne

(Edirne) Türkiye'nin Marmara Bölgesi'nde yer alan illerinden biri

Merhûm Edirne Şeyhi Neşâtî diyor ki biz

Sâf aynalarda sırroluruz öyle gaaibiz/MS

Erenköyü

(Erenkoy) Eskişehir ili, İnönü ilçesi, merkez bucağına bağlı bir yerleşim birimi

Aylarca hayâl içinde kaldık

Zannımca Erenköyü'nde artık

Görmez felek öyle bir bahârı /EB

Erzurum

(Erzurum) Türkiyenin Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan illerinden biri

“Erzurum gazeli”

İçerenköyü

(*İçerenkoy*) İstanbul ilinin Ataşehir ilçesine bağlı bir mahalledir

Ömrüm İçerenköyü'nde geçsin/BM

İspanya

(*İspaniya*) Avrupa'nın güneybatısında, İber Yarımadası'nda yer alan bir Akdeniz ülkesidir

İspanya neşesiyle bu akşam bu zildedir

Yelpâze çevrilir gibi birden dönüşleri /ER

İstanbul

(*Stambul*) Türkiye'nin Marmara Bölgesi'nde yer alan illerinden biri

Yine sevdâya kanatlansam azîz İstanbul

Sende birçok geceler geçse tükenmez hazla /R

İstinye

(*İstiniye*) İstanbul'da Sarıyer ilçesine bağlı semt

Kandilli Göksu, Kanlıca, İstinye neredeler /SS

İzmir

(*İzmir*) Türkiye'nin Ege Bölgesi'nde yer alan illerinden biri

Vatan şehirleri karşımda her saat bir bir

Fetihler ufuğu Tekirdağ ve sevdiğim İzmir /YD

Kıbrıs

(*Kıpr*) Güneybatı Asya'da bulunur ve Akdeniz'in üçüncü büyük adasıdır

Kıbrıs şerâbı aktı zamânında sûbesû /SG

Kırım

(*Kırım*) Karadeniz'in kuzeyinde Azak Denizi'in batısında bir yarımada

En sevdiğim Kırım Hanı Gaazî Selîm Giray /GSG

Konya

(*Konya*) Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan illerinden biri

Bursa'dan, Konya'dan, İzmir'den uzaktan uzağa

Çarpıyor birbiri ardınca o dağdan bu dağa /SBS

Madrid

(*Madrid*) İspanya'nın başkenti ve Madrid bölgesinin yönetim merkezi.

Madrid'de kahvehâneyi gördüm ki havradır

Bir yerdeyiz ki söz denilen şey palavradır /MK

Maltepe

(*Maltepe*) İstanbul iline bağlı ilçelerden biri

Suyu ürperdiyor çıkan rüzgâr

Şimdi sâhil boyunca Maltepe'yi

Köpüren mavi dalgalar yalıyor /M2

Pâris

(*Parij*) Fransa'nın başkenti ve Île-de-France bölgesinin merkezidir

Eski Pâris'te bir ömür geçti /EP

Roma

(*Rim*) İtalya'nın ve Lazio bölgesinin başkentidir

Roma'nın şarkını fethettiğin andan sonra

Yüce dağlar gibidir gördüğün iş Türk oğlu

Girdiğin yerde asırlarca kalıştan başka

Kurduğun devlet asırlarca muzaffer yürüdü /HB

Varna

(Varna) Bulgaristan'ın Karadeniz kıyısında bir şehridir

Mutlakaa her biri bir başka zaferden geliyor

Kovsa'dan, Niğbolu'dan, Varna'dan, İstanbul'dan /SBS

2.3.1. Ulusların Adları

Acem

(İran, iranets) İran, İranlı

Serhadde yol göründü Acem tahtgâhına /S2

Anglosakson

(snglosaksonets) V. ve VI. yüzyılda Büyük Britanya'yı ele geçiren Cermen ırkından oymaklar.

Hepsinden ince Anglosakson güzelleri /KVD

Cermen

(germanets) 1. Bugünkü Almanya'yı, Bohemya ve Polonya'nın batı bölümünü kapsayan Cermanya'da milattan önce III. yüzyıldan IX. yüzyıla kadar oturan halk. 2. Bu halktan olan kimse.

Geçmiş devirlerin nice şîrin kıyâfeti

Bir kısmı maskeli

Bir kısmı maskesiz

İslâv güzelleri

Cermen güzelleri

Hepsinden ince Anglosakson güzelleri / KVD

İslâv

(slavyanin) Slav

Geçmiş devirlerin nice şîrin kıyâfeti

Bir kısmı maskeli

Bir kısmı maskesiz

İslâv güzelleri

Cermen güzelleri

Hepsinden ince Anglosakson güzelleri / KVD

Lâtin

(latinoamerikanets) dilleri Latince'den türemiş olan uluslar: İtalyanlar, İspanyollar, Fransızlar, Portekizliler, Romanyalılar

Yûnan, Lâtin ve Cermen'i tek cins eden havâ

Esmiş bu mâvi sâhile bir mûsikî gibi / KVD

Leh

(polyak) Polonya halkından veya bu halkın soyundan olan kimse

Bambaşka Leh, Macar, Venedik, Rus güzelleri / HS1

Macar

(vengr) Macaristan halkından veya bu halkın soyundan olan kimse

Bambaşka Leh, Macar, Venedik, Rus, güzelleri / HS1

Rûm

(*grek*) 1. Eskiden Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içinde yaşayan ve Roma yurttaşı haklarına sahip olan halk. 2. Osmanlı İmparatorluğu içinde yaşayan Hellen soyundan gelme halk.

Buna şahidi kayıktan iki Rûm dilberi de /M

Rumeli

(*obşeye nazvaniye stran prinadlejaşih osmanskoy imperii*) Osmanlı İmparatorluğunun Avrupa'daki ülkelerine topluca verilen ad

Ey Rûmeli'nin Hasan Rızâsı

Yâdında mı Üsküb'ün fezası / HRS

Rus

(*russkiy*) Rusya Federasyonu'nda yaşayan Doğu Slav halkı veya bu halkın soyundan olan kimse, Moskof gâvuru

Kaç kerre gezdi böyle geniş Rus diyârını / GSG

Türk

(*turok*) Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaşayan halk ve bu halktan olan kimse

Şimşek gibi bir semte atıldık yedi koldan

Şimşek gibi Türk atlarının geçtiği yoldan /A

Yûnan

(*grek*) Yunanistan'da yaşayan veya Yunanistan halkından olan kimse, Yunanistanlı, palikarya

Yûnan, Lâtin ve Cermen'i tek cins eden havâ

Esmiş bu mâvi sâhile bir mûsıkî gibi / KVD

2.3.2. Kuruluş ve Yerleşme Adları

bakkal

(bakkaleynaya lavka) yiyecek, içecek vb. maddelerin satıldığı dükkân

Sessizce çarşıdan dönüyorlar birer birer

Bakkalda bekleyen fikirâ kızcağızları

Az çok yakından sezdiriyor top ve iftarı / AİS

câmi

(meçet') Müslümanların namaz kılmak için toplandıkları yer

Bir fetih câmii yapmak dilemiş İslâma / KM1

cihannüma

(besedka; vışka) her yanı görmeye elverişli, camlı çatı katı veya taraça, kule

Bir kumru cihannümâsı üstünde durup

Her an ötüyor dİyordu ku ku ku ku / İMK

çarşı

(bazar) dükkânların bulunduğu alışveriş yeri

Sessizce çarşıdan dönüyorlar birer birer / AİS

dâire

(kavtira) bir yapının konut olarak kullanılan bölümlerinden her biri, kat

Bomboş sonu yok dâire her yer merkez

Hallâk ne cânibdedir insan bilemez / T7

değirmen

(melnitsa) içinde öğütme işi yapılan yer

Hep aynı değirmende karışmış döğülür / R4

diyâr

(strana) ülke

Çıktım sürekli gurbete gezdim diyar diyar /AD

ev

(dom) yalnız bir ailenin oturabileceği biçimde yapılmış yapı

Bir nurlu neşe kapladı kerpiçten evleri /AİS

hayalhâne

(vımeşlenniy mir) hayal dünyası

Başkadır çünkü bu akşam bütün akşamlardan

Güneşin vehmi saraylar yaratır camlardan

O ilâh isteyip eğlence hayalhânesine

Çevirir camları birden peri kâşânesine / HŞ

il

(oblast') ülkenin vali yönetimindeki bölümü, vilayet

Bu geniş ülkede binlerce lâtif illerde

Nice yıl cedlerimiz kökleşerek bir yerde

Mânevî varlığının resmini çizmiş havaya

Ki bugün karşılaşan benzetiyor rüyâyâya" / KM1

kahvehâne

(kofeynya) kahve

Madrid'de kahvehâneyi gördüm ki havradır

Bir yerdeyiz ki söz denilen şey palavradır / MK

köşk

(*villa*) bahçe içinde yapılmış süslü ev, kasır

Gel ey mahbûbe Çin'den

O şîrin köşk içinden / ÇK

köy

(*derevnya*) yönetim durumu, toplumsal ve ekonomik özellikleri veya nüfus yoğunluğu yönünden şehirden ayırt edilen, genellikle tarımsal alanda çalışılan, konutları ve öteki yapıları bu hayata uygun yerleşim birimi, köylük yer, köy yeri

Hulyâ gibi yalnız gezinenler köye indi / Ö1

manastır

(*monastır'*)

Bin yıldan uzun bir gecenin bestesidir bu

Bin yıl sürececek zannedilen kar sesidir bu

Bir kuytu manastırda duâlar gibi gamlı

Yüzlerce ağızdan koro hâlinde devamlı / KM

mâtemhâne

ağlanılan, yas tutulan yer

Dehrden bir kâm alıp bir şeb bu mâtemhânede

Eyledim mehtâbı hem dâvet düğün âlayına / SENE 1140

memleket

(*strana*) bir devletin egemenliği altında bulunan toprakların bütünü, ülke

Dokuz asrında bütün halkı bütün memleketi

Yer yer aksettiriyor mâvileşen manzaradan,

Kalkıyor tozlu duman perdesi her ân aradan / SBS

meyhâne

(*mesto, v kotorom prodayut i raspivayut spirtnuye napitki*) içki satılan ve içilen yer, içki yeri

Meyhâne böyledir bir içen dâimâ içer / KG

mezarlık

(*kladbişe*) mezarların bulunduğu yer, kabristan, gömütlük, sinlik, tahtalıköy, mezaristan

Yaşıyor sâde mâîşetlerin en sâfında

Rûh esen kuytu mezarlıkların etrâfında / KM1

müze

(*muzey*) sanat ve bilim eserlerinin veya sanat ve bilime yarayan nesnelerin saklandığı, halka gösterilmek için sergilendiği yer veya yapı

Bir bakımdan müzeler şanlı mezarlıklardır / H5

saray

(*dvorets*) hükümdarların veya devlet başkanlarının oturduğu büyük yapı

Son padişâh sarayda bir insan hâyâleti

Devlet ve din adamları alçaklık âleti / S3

şehir

(*gorod*) nüfusunun çoğu ticaret, sanayi, hizmet veya yönetimle ilgili işlerle uğraşan, genellikle tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı, kent, site

Belki yüzlerce şehir sesleniyor birbirine / SBS

ülke

(*strana*) bir devletin egemenliği altında bulunan toprakların tümü, diyar, memleket

Eksilmesin Şu mutlu Şafaklar bu ũlkeden / ũDI

yurt

(*rodina*) bir halkın ũzerinde yaşadığı, kũltũrũnũ oluŐturduđu toprak parçası, vatan

GŕzyaŐılarıyla geçti hũzũnlendi yurdumuz / K

2.4. Sanatla İlgili İsimleri

Sanat konusu Yahyâ Kemâl' in bũtũn Şiirlerine sinmiŐtir âdetâ. Aristotel'e gŕre «*sanat doğanın aynasıdır*» (Aristotel, 1957: 15).

Yahyâ Kemâl'in Şiirlerinde mũsıkî önemli bir unsurdur. Şâir, zaman zaman kavramları ifâde ederken mũsıkîyi benzetme unsuru olarak kullanmıŐtır

âbide

(*pamyatnik*) anıt

Bir zaman hendeseden âbide zannettimdi / SBS

davul

(*baraban*) bũyũk ve enlice bir kasağın iki yanına deri geçirilerek yapılan, tokmak ve değnekle çalınan çalgı

Kızgın gũneŐte parlıyor

Sultan Sũleyman ordusunun hũir davulları / S3

karnaval

(*karnaval*) Hristiyanların belli dŕnemlerde renkli, komik ve ŐaŐırtıcı kılıklara girerek yaptıkları Őenlik ve eğlence dŕnemi

Nis karnavalda eğleniyor / KVD

kaval

(*dudka*) genellikle kamıştan yapılan, daha çok çobanların çaldığı, yumuşak sesli, ũflemeli bir çalgı

Keçi tırnaklı İlah Pan kaval çalıyordu / İMK

masal

(*skazka*) genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür

Yol da benzr hem uzun hem de güzel bir masala / DT

mısrâ

(*stroka*) dize

Beş mısraımla herkesi yordum uzun zaman / YVG

mûsikî

(*muzıka*) müzik

İnşâd ederdi sevdiği bir mûsikî gibi / YVG

ney

(*nazvaniye muzıkal'nogo instrumenta; ney*) klasik Türk müziğinde ve özellikle tekke müziğinde yer alan, kaval biçiminde, yanık sesli, kamıştan bir üflemeli çalgı

Sâkiyle mey olmadıkça boştur bu cihan

Gelmezse İraak neyelerinden elhan / İMK

resim

(*risunok*) varlıkların, doğadaki görünüşlerinin kalem, fırça gibi araçlarla kâğıt, bez vb. üzerinde yapılan biçimleri

Mânevî varlığının resmini çizmiş havaya / KM1

rubâi

(*rubai*) Divan edebiyatında dört dizeden oluşan ve belirli aruz kalıpları ile yazılan şiir, dördül

Zevk aldı tırâşide rubâîlerden / H3

sanat

(*iskusstvo*) bir duygu, tasarı, güzellik vb.nin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık

Her çizgisiyle sanatı canlandıran büyü

Artık dehâya eski güzellikte sinmiyor / BH

şarkı

(*pesnya*) tonlama değişiklikleriyle çeşitli duygular uyandıran uyumlu, ezgili insan sesleri dizisi

Bir güzel şarkı söylüyor rüzgâr / EM

şiir

(*stihotvoreniye*) zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan, hece ve durak bakımından denk ve kendi başına bir bütün olan edebî anlatım biçimi, manzume, nazım, koşuk

Eğlencesiydi bade, şiir beste, ok ve yay / GSG

türkü

(*türkü*) hece ölçüsüyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş manzume

Hem kalbe hem hayâle kadar işleyen zaman

Hüznün bütün bir ömrü saran sıtmadır yaman

Yolun artık görünmeyince ucu

Gece bir türkü söyleyen yolcu / HŞ1

2.5. Ses İle İlgili İsimler

Ses ile ilgili kavramların çokluğu Yahyâ Kemâl' in şiirlerine canlılık ve âhenk getiren bir unsurdur. Canlı varlıkların yanı sıra cansız varlıkların ya da nesnelere sesleri ile ilgili sözcüklerin çokluğu şâirin şiirlerinde belirgin bir unsurdur. Zaman zaman bu

sesler müzik kavramıyla yoğrulmuştur. Ancak bazen de anlatılan kavram yada nesneye canlılık kazandırmak için kullanılmıştır.

akis

(*eho*) ışık veya ses dalgalarının yansıtıcı bir yüzeye çarparak geri dönmesi, yansıma, yankı

Bağırırmda bir akis gibi kalmış uğultulu / AD

farfara

(*pustomelya*) çok konuşan

Dalmış güliüp konuşmaya yüzlerce farfara / MK

haykırış

(*krik*) haykırma sesi

Nis karnavalda eğleniyor

Her yanda haykırış ve gülüşler

Bir haftadan beri

Rüyâlarım da sallanıyor vals etekleri / KVD

hece

(*slog*) bir solukta çıkarılan ses veya ses birliği, seslem

Dağılırken Nevâ'nın esrârı

Başlıyor şark ufuklarında vuzûh

Mest olup sözlerinde her heceden

Yola düşmüş birer birer geceden / İ3

hitab

(*reç' obraşennaya k opredelennomu obşestvu*) bir topluluğa söylenen nutuk

Her âh bir hitâb idi Körfez’de dün gece / P

hıçkırık

(*ikota*) çok yemek yeme veya sinirsel bir nedenle ve istemsiz olarak diyafram kasının kasılmasıyla hava akciğerlere geçerken boğazdan çıkan ve düzgün aralıklarla tekrarlanan ses

Rüzgâr duyulmayan bir uzun hıçkırık gibi

Güller dedim bu bahçede mutlak siyâh açar / HŞ1

gürültü

(*şum*) aralarında uyum bulunmayan düzensiz seslerin bütünü, patırtı, şamata

Bir top gürültüsüyle bu sâhilde bitti gün / AİS

kişneme

(*rjaniye*) at, bağırır gibi yüksek ses çıkarma

Canlandı o meşhûr ova at kişnemesiyle / MT

sada

(*zvuk*) ses

Duymuş ve söylemişti çelikten sadâ ile /AŞ

sala

(*spetsialnaya molitva u musulman*) Müslümanları bayram veya cuma namazına çağırmak, bazı yerlerde cenaze için kılınacak namazı haber vermek amacıyla minarelerde okunan dua

Salâ iner seribâlînine cevâmîden / M

seda

(*zvuk*) ses

Kaval sedâları giryân olur bayırlarda / N2

ses

(*zvuk*) kulağın duyabildiği titreşim, seda, ün

Saz sesleri tâ fecre kadar Körfez'i sardı / Ş

sesleniş

(*zov*) seslenme işi

Hiç durmayan gürültüsü bir türküdür geniş

Milyonca haykırış dolu, milyonca sesleniş / U1

söz

(*slovo*) bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, lakırtı, kelim, laf, kavil

Artık çekilince söz ve sazdan

Ömrüm İçerenköyü'nde geçsin / BM

uğultu

(*gul*) gürültülü, boğuk ve anlaşılmaz ses, uğuldama sesi

Bağırırmda bir akis gibi kalmış uğultulu /AD

velvele

(*sumatoha*) gereksiz telaş, gürültü ve heyecan

Büyük Allâhı anarken bir ağızdan herkes

Nice bin dalgalı Tekbîr oluyor tek bir ses

Yükselen bir nakarâtın büyüyen velvelesi

Nice tuğlarla karışmış nice bin at yelesi / SBS

vızıltı

(jujaniye) vızıldama sesi

Deniz en gür sedâlı hayvandır

Andırır bir böcek vızıltısını / YVG

yaygara

(galdej) gereksiz olarak yüksek sesle bağırıp çağırma

Yorgun kulaklarımda sürerken bu yaygara

Durdum hazin hazin acıdım kendi hâlime / MK

2.6. Kişiliği ve Görünüşü Tanıtan İsimler

dilber

(krasavitsa) alımlı, güzel kadın

Hani bir gündü gelirken Yeniköy'den beride

İki Rum dilberinin sandalı bizden gerid /M

günahkâr

(greşnik) günahlı insan

Gufran gelmez günâhkâr olmayana / İMK

fakir

(bednyak) geçimini güçlkle sağlayan, yoksul, fakara, zengin karşıtı

Zenginler o cennette fakirlerle müşâvi

Sevdâları hulyâlı havuzlarda serinler / V3

zengin

(bogaç) parası, malı çok olan, varlıklı, fakir, yoksul karşıtı

Zenginler o cennette fakirlerle müşâvi

Sevdâları hulyâlı havuzlarda serinler / V3

ahmak

(*glupets*) aklını gereği gibi kullanamayan, bön, budala, aptal

Arap demiş ki uzun boylu insan ahmak olur / H5

yiğit

(*hrabrets*) güçlü ve yürekli, kahraman, alp

Bizler gibi ölmüş o yiğitlerle berâber / MT

pehlivan

(*bogatr'*) boylu boslu ve güçlü kimse

Ne pehlivanları bir bir kapıp devirmiş ölüm / S3

kahraman

(*geroy*) savaşta veya tehlikeli bir durumda yararlık gösteren (kimse), alp, yiğit

En kahraman Kırım Hanı Gaazî Selîm Giray / GSG

2.7. Duygu İle İlgili Kavramlar

Duygu kavramı ile ilgili seçilen sözcükler elbette ki kişinin yaşamının ve kişiliğinin yansımasıdır. Yahyâ Kemâl' in hayatının büyük bir bölümü yurt dışında geçmiş, dolayısıyla bu, şiirlerine hasret, hüznün, hicran olarak yansımıştır.Şiirleri, kimi zamân bir güzele kimi zaman da vatanın her hangi bir köşesine **duyduğu hasreti aşkı** anlatmıştır.

Aksan'a göre «Soyut kavramlardan saydığımız korku, sakınca, pişmanlık, acıma gibi, somutlarla oranla dile daha çok bağlı ve dille var olan öğeler de her dilde belli bir duygu ya da düşünceyi yansıtabilen birimlerdir» (Aksan, 2007: 16).

Acı

(*bol'*) herhangi bir dış etken dolayısıyla duyulan rahatsızlık, ızdırıp

Acıdan çıldıracaktım / U

alkış

(*aplodismenti*) bir şeyin beğenildiğini, onaylandığını anlatmak için el çırpma, alkışlama, kargış karşıtı

Vadeîteşrîfine alkış tutarken dârdan

Cedvelî Sîmin kenârından bu âvâzın Kemâl

Koptu bir fevvâreîzerrin gibi mâhûrdan / MG

alçaklık

(*podlost'*) 1. Alçak olma durumu. 2. Alçakça davranış, şenaat.

Son padişâh sarayda bir insan hâyâleti

Devlet ve din adamları alçaklık âleti

Sarsıntı yer yer uğradı /S3

aşk

(*lûbov'*) aşırı sevgi ve bağlılık duygusu, sevi, amor

Ya şevk içinde harâb ol, ya aşk içinde gönül / RA

büyü

(*koldovstvo*) tabiat kanunlarına aykırı sonuçlar elde etmek iddiasında olanların başvurdukları gizli işlem ve davranışlara verilen genel ad, afsun, efsun, sihir, füsün, bağı

Her çizgisiyle sanatı canlandıran büyü

Artık dehâya eski güzellikte sinmiyor

Gördük ki yer yüzünde ilâhlar gezinmiyor / BH

dert

(*beda*) üzüntü

Bir tek düşünce oldu tesellî bu derdime / AİS

duygu

(çuvstvo) kendine özgü bir ruhsal hareket ve hareketlilik

Haz ve duyguyla Atik Valde'de bir gün yaşadık / AİS

duyuş

(sluh) duyma işi

Bu duyuş varmış akınlardaki atlarda bile / R5

düşünce

(misl') uzay ve zamanın ötesinde, öznenin dışında, kendiliğinden var olan, duyularla değil, yalnızca ruhen algılanabilen asıl gerçeklik, mütalaa, fikir, ide, idea

Zihnim neden kapıldı bu sonsuz düşünceye / G3

düşünme

(mişleniye) düşünmek işi, tefekkür

Görmek değil düşünmeye bîgâne kal / RH

düşünüş

(misl') insanın, özellikle davranışlarına yön veren ahlak tutumu ve düşünme biçimi

“DUYUŞ VE DÜŞÜNÜŞ”

endîşe

(trevoga) kuşku

Sen kendini endîşeye kaptırma sakın / İMK

fikir

(ideya) düşünce

İnsan tezâd içinde fikirler mırıldanır / G3

gurur

(visokomeriye) kendini beğenme, büyüklenme, benlik, kibir

İnsanlığın gurûruna gurbette sâhibiz / HŞ1

güç

(sila) fizik, düşünce ve ahlak yönünden bir etki yapabilme veya bir etkiye direnebilme yeteneği, kuvvet

Hâlîğin bir daha halketmesi güçtür sanırım / H5

hasret

(toska) özlem

Geçmiş günü hasret duyarak yâd etme / M

hatıra

(vospominaniya) anı

Gözlerde hayâl.inle güzelleşmiş o yazdan

o bahar akşamının hâtırası / BK

hayâl

(meçta) zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey, imge, hülya

Hayâl içinde yaşar

Hayâl içinde ölür / GB

hayret

(udivleniye) beklenmedik, garip bir şeyin sebep olduğu şaşkınlık, şaşırma

Günden güne oldu hayretim bîgaaye / İMK

his

(**duygu**) oşuşeniye

His var mı bu âlemde nekaahet gibi tatlı

Gönlüm bu sevinçin halecâniyle kanatlı / S5

ihânet

(**predatel'stvo**) hıyanet, hainlik.

Kirpikleri süzgün o ihânet dolu gözler / D1

intikâm

(**mest'**) öç

Gûyâ büyük zaferden o gün aldı intikam / R1

keder

(**peçal'**) acı, üzüntü, dert, sıkıntı, ızdırıp, tasa

Sinmişti şiri rûhuma ulvî keder gibi / BŞ

kudret

(**sila**) güç, erk, erke, iktidar

Yârab bana bir ses yaratan kudreti ver / V

nazar

(**sglaz**) belli kimselerde bulunduğuna inanılan, kıskançlık veya hayranlıkla bakıldığında insanlara, eve, mala mülke hatta cansız nesnelere kötülük verdiğiğine inanılan uğursuzluk, göz

Dediler: "Uğradı Leylâ nazara!" / N

neşe

(**radost'**) mutlu olmaktan doğan ve dışa vurulan sevinç, şetaret

Bir nurlu neşe kapladı kerpiçten evleri / AİS

rüyâ

(*son*) gerçekleşmesi imkânsız durum, hayal

Rüyâ gibi bir yazdı / GY

sevdâ

(*lûbov'*) güçlü sevgi, aşk

Yine sevdâyâ kanatlansam azîz İstanbul

Sende birçok geceler geçse tükenmez hazla / R

sevgi

(*lûbov'*) insanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu

Osmanlı sevgisiyle yetişmiş bu harb eri

Doldurdu Yıldırım Beyazıd'tan kalan yeri / GSG

sevinç

(*radost'*) istenen veya hoşça giden bir şeyin olmasıyla duyulan coşku

Birdenbire düştük gibi bir gizli sevince / Ş

şan

(*slava*)

Hanlık ne, kahramanca asâlet ne, şan nedir / GSG

uyku

(*son*) dış uyaranlara karşı bilincin, bütünüyle veya bir bölümünün yittiği, tepki gücünün zayıfladığı ve her türlü etkinliğin büyük ölçüde azaldığı dinlenme durumu

Hem uyku ihtiyaçları, hem uykusuzluğu / G5

üzüntü

(*ogorçeniye*) olması istenilmeyen olaylardan doğan ruh tedirginliği, teessür

Ânî bir üzüntüyle bu rüyâdan uyandım / S5

2.8. Mesleklerin Adları

asker

(*soldat*) orduda görev yapan erden generale kadar herkes

Tırnovâ'ya vardılar

Turhalaa'yı aldılar

Şanlı Türk askerleri / İMK

balıkçı

(*ribak*) balık tutan veya satan kimse

Sallandı balıkçı sesleriyle / M8

çiftçi

(*fermer*) geçimini toprağı ekerek sağlayan kimse

Gusûnu, çiftçileri, kuşları eder hoşgâm / N2

çömlekçi

(*gonçar*) çanak, çömlek, testi yapan veya satan kimse

Çömlekçiye uğradım diin akşam bir an

Gördüm iki bin testi konuşkan susağan / İMK

dalgıç

(*vodolaz*) deniz dibine inilebilecek özel donanımla su altında çalışmayı meslek edinen kimse, balık adam, kurbağa adam

Semâ dalgıçlarıyla

Ya mektup yolla Çin'den

Ya gel hulyâm içinden / ÇK

elçi

(posol) bir devleti başka bir devlet katında temsil eden kimse, sefir

Orta elçiydi bugün çıktı büyük elçiliğe / H5

heykeltıraş

(skul'ptor) heykel yapan sanatçı, heykeltıraş, yontucu

Heykeltıraş oymuş bu güzel lahd üzerinde / HŞ1

hizmetçi

(prisluga) 1. Hizmet gören kimse. 2. Belli bir ücretle ev işlerini yapmak için tutulan kadın.

Hizmetçiye gel der gibi Azrâil'e gel der / HŞ1

hünkar

(povelitel') Osmanlılarda yalnız padişahlar için kullanılan bir unvan

Gaazî Hiünkârın mutlu gününde

Vezir, molla, ağa bey takım takım

Güneşli bir nîsan günü ok attı / O

işçi

(rabotnik) başkasının yararına bedenini, kafa gücünü veya el becerisini kullanarak ücretle çalışan kimse

Taşı yenmiş nice bin işçisi mîmârıyla / SBS

mîmar

(*arhitektor*) yapıların planını yapıp bunların gerçekleşmesini sağlayan kimse

Eski mîmâra nasıl rahmet okunmaz burada /Z1

pâdişah

(*padişah*) Osmanlı Devleti'nde devlet başkanına verilen unvan, hükümdar, sultan

Son padişâh sarayda bir insan hâyâleti

Devlet ve din adamları alçaklık âleti

Sarsıntı yer yer uğradı / S3

subaşı

(*verhovoda*) şehirlerin güvenlik işlerine bakan görevlilerin başı

Ok atan ihtiyar Bektaş Subaşı

Bu yüksek tepeye dikti bu taşı / O

sultan

(*sultan*) Müslüman, özellikle Sünni hükümdarların kullandıkları unvan, padişah

Mehlika Sultana âşık yedi genç

Oradan gelmiyecekmiş dediler / MS1

şâir

(*poet*) şiir söyleyen veya yazan kimse, ozan

Bir şâir ağlasın mı bakıp kendi hâline / HS1

2.9. Akrabalık İsimleri

ağabey

(*starşiy brat*) büyük kardeş, ağabey

Vezir, molla ağabey takım takım

Güneşli bir nîsan günü ok attı

Kimi yayı öptü, kimi fırlattı

En er kemankeşe yetti üç atım

En son Bektaş Ağa çöktü diz üstü / İOY

anne

(mat') 1. Çocuğu olan kadın, ana, valide. 2. Yavrusu olan dişi hayvan.

Ne güzel hanım bu kimin nesi

Yaşı onbeş olmalı mutlaka

Otuzunda yok bile annesi / LN

ana

(mat') anne

Çocuklarıyla nasıl sarmaşırta yaşlı ana

O sarmaşışla yaşar hür ve bahtiyar ancak / HŞ1

baba

(otets) 1. Çocuğu olan erkek, peder. 2. Çocuğun dünyaya gelmesinde etken olan erkek.

Ulvî babanla ağladı millet ve ordumuz / K

dede

(ded) torunu olan erkek, büyük baba, büyük peder

Ve âkıbet dedenin anlı şanlı devri gelir / EM1

gelin

(nevesta, nevestka) 1. Evlenmek için hazırlanmış, süslenmiş kız veya yeni evlenmiş kadın. 2. Aileye evlenme yoluyla girmiş olan kadın

Hâtırladım Lamartin'in ömrîgarâmını

Bâzan kamer bulutların altında bir gelin /L1

kardeş

(*brat*) aynı anne babadan doğmuş veya anne babalarından biri aynı olan çocukların birbirine göre adı

Dilber, lepiska saçlı, güzel gözlü kardeşim / KKRI

kız

(*doçka*) dişi çocuk

Engin büyüklük örneği Türk oğulunun kızı / K

oğul

(*sin*) erkek evlat

Romanın şarkını fethettiğin andan sonra

Yüce dağlar gibidir gördüğün iş Türk oğlu

Girdiğin yerde asırlarca kalıştan başka

Kurduğun devlet asırlarca muzaffer yürüdü / HB

peder

(*otets*) baba

Şehzâdeyi hapseyledi zâlim pederi

Bir kasra ki gözler göremez gökle yeri

Aksetti o kasrın derüdüvarından

Her sâniye Binbir Gece efsâneleri / H1

şehzâde

(*sin pravitelya*) padişahların ve oğullarının erkek çocuklarına verilen san

Şehzâdeyi hapseyledi zâlim pederi

Bir kasra ki gözler göremez gökle yeri / H1

valde

(*mat'*)anne

İftardan önce gittim Atik Valde semtine / AİS

2.10. Beden Parçalarının Adları

ağz

(*rot*) yüzde, avurtlarla iki çene arasında bulunan, ses çıkarmaya, soluk alıp vermeye yarayan ve besinlerin sindirilmeye başlandığı organ

Bin mağra ağzı açmış ulurken uzun uzun / AD

akıl

(*um*) düşünme, anlama ve kavrama gücü, us

Ben mey satanın akılına cidden şaşarım / İMK

ayak

(*stopa*) bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü

Atlar karışırken ayak altında kalanlar

Heykeltıraş oymuş bu güzel lahd üzerinde / HŞ1

bağır

(*grad'*) göğüs

Bağırırmda bir akis gibi kalmış uğultulu / AD

baş

(*golova*) insan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız vb. organları kapsayan, vücudun üst veya önünde bulunan bölüm, kafa, ser

Bir baş çevirmesiyle bakar öldürür gibi / ER

beden

(*telo*) canlı varlıkların maddi bölümü, vücut

Efsûs ki şimdi rûhsuzdur bedenim / İMK

bel

(*taliya,poyasnitsa*) insan bedeninde göğüsle karın, sırtla kalçalar arasında daralmış bölüm

Yakaladı timsahları birer birer belinden / YVG

beyin

(*mozg*) kafatasının üst bölümünde beyin zarı ile örtülü, iki yarım yuvar biçiminde sinir kütlelerinden oluşan, duyum ve bilinç merkezlerinin bulunduğu organ, dimağ

Yer kalmadı beynimde hayâle / İÜ

bıyık

(*ustı*) üst dudak üzerinde çıkan kıllar

Âkıbet gitti bıyıklar da sakaldan sonra / H5

boyun

(*şeya*) gövdenin başla omuz arasında kalan bölgesi

Boyunundan o cânan dediğin lâşeyi silk at / D1

damar

(*sosud*) canlı varlıklarda kanın veya besleyici sıvıların dolaştığı kanal

Yaşamak zevki nedir bilmez ölümden korkan

Gür bir îmanla damarlarda ateşten bir kan / R5

deri

(*koja*) insan ve hayvan vücudunu kaplayan tüy, kıl veya pulla kaplı tabaka, cilt, ten

Gördüm: güzel vücûdunu zümredleyen deri

Keskin bir ürperişle kııldandı anbean /AD

dil

(*yazık*) ağız boşluğunda, tatmaya, yutkunmaya, sesleri boğumlamaya yarayan etli, uzun, hareketli organ, tat alma organı

Aşkın sihirli şarkısı yüzlerce dildedir / ER

dudak

(*gubı*) ağızın, dişleri örten ve dışarıya doğru az veya çok kıvrılan üst ve alt kenarlarından her biri

Güller kanamış dudaklarıyla / H5

el

(*kist' (ruki)*) kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü

Hiç bir el değmemiş ağaçlarda /GB

ense

(*zatılok*) boynun arkası

Soğuk ay öptü beyaz ensesini /N

göbek

(*jivot*) yağ bağlamış şişman karın

Şenlensin göbek taşı / H5

göğüs

(*grud'*) vücudun boyunla karın arasında bulunan ve kalp, akciğer vb. organları içine alan bölümü, sine

Ya şevk içinde harâb ol, ya aşk içinde gönül.

Ya lâle açmalıdır göğüsümüzde yâhud gül. /RA

gönül

(*serdtse*) yürek,sevgi, istek, düşünüş, anma, hatır vb. kalpte oluşan duyguların kaynağı

Gönlü her yerde buhurdan gibi yıllarca tüter / RÖ

göz

(*glaz*) görme organı

Bu nefer miydi? Derin gözleri yaşlarla dolu /SBS

gözbebeği

(*zračok*) iriste, içinden görüntüyü doğuran ışınımın geçtiği, değişken açıklık

Bâzan ezilir bir güzelin gözbebeği /İMK

kalb

(*serdtse*) göğüs boşluğunda, iki akciğer arasında, vücudun her yanından gelen kanı akciğerlere ve oradan gelen temiz kanı da vücuda dağıtan organ, yürek

Her âşık aldatan kadının kalb ezâsıyız /SK

kan

(*krov'*) atardamar ve toplardamarların içinde dolaşarak hücrelerde özümleme, yadımlama görevlerini sağlayan plazma ve yuvarlardan oluşmuş kırmızı renkli sıvı

Yaşamak zevki nedir bilmez ölümden korkan

Gür bir îmanla damarlarda ateşten bir kan / R5

kirpik

(*resnitsa*) göz kapağının kenarındaki kıllar veya bu kıllardan her biri

Kirpikleri süzgün o ihânet dolu gözler

Rikkatle bakarken bile bir fırsatı özler / D

kol

(*ruka*) insan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm

Sağ kolda bozdu bozguna uğrattı düşmeni / Ç

kulak

(*uho*) 1Başın her iki yanında bulunan işitme organı.2. Bu organın, sesleri toplayıp içeriye almaya yarayan dış bölümü.

Bozkır ve yayla tatlı gelirler kulaklara / YVG

omuz

(*pleço*) boynun iki yanında, kolların gövdeye bağlandığı bölüm

Süt beyaz omuzunu çıplak gördüm / YVG

parmak

(*palets*) insanda ve bazı hayvanlarda ellerin ve ayakların son bölümünü oluşturan, boğumlu, oynak, uzunca organların her biri

Ve neden sonra gümüş bir yüzüğü

Parmağından stıyırıp attı suya / MS1

saç

(*volost*) baş derisini kaplayan kıllar

Bir dev gibi mûnis ve yosun saçları vardı / D1

sakal

(*boroda*) yetişkin erkeklerde yanak ve alt çenede çıkan kılların tümü

Âkıbet gitti bıyıklar da sakaldan sonra / H5

ser

(*golova*) baş, kafa

Farkında değildik göke ermiş serimiz / RN

tırnak

(*nogot', kogot'*) insanda ve birçok omurgalı hayvanda parmak uçlarının dış bölümünü örten boynuzsu tabaka

Bir güzel yırtıcı kuş gözleri gördüm

Baktım som mücevher gibi kan kırmızı tırnaklarına / R

vücut/ vücûd

(*telo*) insan veya hayvan gövdesi, beden

Kız vücûdun ne güzel böyle açık / N

yanak

(*şeka*) yüzün göz, kulak ve burun arasındaki bölümü

Gül yanaklar üstüne yaşmak tutunmuş nûrdan / MG

yaş

(*sleza*) gözyaşı

Bu nefer miydi? Derin gözleri yaşlarla dolu / SBS

yüz

(*litso*) başta, alın, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölüm, sima, çehre, surat

Pek mübtesimsin ooh güler yüzlü kardeşim / KKRİ

2.11. Özel İnsan Adları

Yahyâ Kemâl, kendisi için önemli olan **kişilere** de şiirlerinde yer vermiştir. Şiirde, konu ile ilgili tarihten bir olay ya da kişilerden söz edilmesi sanatıdır.

Aksan «*Özel adlar her şeyden önce, başlangıçta onu kullanan dilbirliğinin sahip olduğu ses dizgesinin özelliklerini taşır; başka uluslaraca kullanılmaya başladığında, bir başka dilbirliğinin ses dizgesiyle karşılaşmış olur*»der (Aksan, 2007: 94).

«*Bir insana ad verilişi (göbek adı, ad, soyadı, takma adlar ve sanlar) bir ulusun kültürüyle çok sıkı ilişkili bulunmakta, öte yandan, yukarda değindiğimiz, ad'ın insan için taşıdığı değere de ışık tutmaktadır*»der (Aksan, 2007: 115).

Abdülhak

(*rab bojiy*) 1.Tanrı'nın kulu; 2. Türk şâir, oyun yazarı, diplomat. Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde ve Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk yıllarında eserler vermiş, modern edebiyatın doğuşunda etkin bir isimdir

“ABDÜLHAK HÂMİD’E GAZEL”

Afrodit

(*Afrodita*) Yunan mitolojisinde aşk ve güzellik tanrıçası

“Afrodit”

Ali

(*verhovny, vysokiy*) yüce, ulu, yüksek

“ALİ EMÎRÎ’YE GAZEL”

Aslıhan

(*proishodyaşiy iz hanskogo roda*) han soyundan gelen

Aslıhanlardan yanan Âşık Keremler görmüşüz / B

Beyazıd

(*Beyazıt*) 1. Erkek ismi - yezid'in babası(arapça'dan türkçeleşmiş). 2. Yıldırım Beyazıt Han. Osmanlı sultanların dördüncüsü.

Üsküp ki Yıldırım Beyazıt Han diyâridir / KŞ

Fâtih

(*pobeditel'*)) 1. Fetheden, zafer kazanan. 2. Açan, kapılar açan. 3. Osmanlı Padişahı II. Mehmet'in lakabı.

Yeri fethetmek için gelmiş o Fâtih nesile / R5

Kemâl

(*Kemal'*) 1. Bilgi ve erdem bakımından olgunluk, yetkinlik, erginlik, eksiksizlik. 2. Eder, tutar.

Hazan da erse Kemâl el çeker mi cânandan / HZ

Mevlânâ

(*Mevlana*) 1. Efendimiz anlamında kullanılan bir ad. 2. Hazret anlamında bir san.

Meyle Hâfız neyle Mevlânâ'yı tezkâr eyleyen

Pürterennüm kişverî Rûmü Acemler görmüşüz / B

Nûh

(*Noy*) Nuh Peygamber

Her gün yorulup nâfile bin yıl yaşamış Nûh / BDM

2.12. Zaman İle İlgili Kavramlar

Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde zamân ile ilgili kavramlar önemli bir yer tutar. Şâir duygularını ifâde ederken bu duyguları, içinde bulunulan zamânın bir parçası gibi görür âdeta.

akşam

(*veçer, veçerom*) gündüzün son ve gecenin ilk saatleri, akşam vakti, akşamleyin

Rüyâ gibi bir akşamı seyretmeye geldin / BT

an

(mgnoveniye) zamanın bölünemeyecek kadar kısa olan parçası, lahza

Sandılar doğdu içinden bir an

O, uzun gözlü, uzun saçlı peri / MS1

ay

(mesyats) yılın on iki bölümünden her biri

Haps olanlar sene ay hafta nedir bilmezler / BK

bâzan

(inogda) bazen

Bâzan gönül dalar suların mûsıkîsine

Bâzan Yesâri hatlarının en nefîsine / MK

bugün

(segodnya) içinde bulunulan gün

Ben yolcuyum bugün / KVD

çağ

(period) kendine özgü bir özellik taşıyan zaman parçası, dönem, devir

Zambak gibi en güzel çağında

Serpildi deniz nefesleriyle / M8

dakîka

(minuta) bir saatlik zamanın altmışta biri

Aksetti bir dakîka uzaktan hayâlîme / HVH

dün

(*vçera*) bugünden bir önceki gün

Sana dün bir tepeden baktım azîz İstanbul / BBT

erken

(*rano*) vaktinden önce, alışılan zamandan önce, er, **geç** karşıtı

Nice bayramların sabâh erken

Gökü top sesleriyle gürlerken

Söylemiş saltanatlı Tekbîri / İ3

evvel

(*prejde*) önce

Benzer üç bin sene evvelki mutantan şarka / HŞ

geç

(*pozno*) kararlaştırılan, beklenen veya alışılan zamandan sonra, **erken** karşıtı

Geç vakit semtime döndüm Koca Mustâpaşa'dan / KM1

geçmiş

(*proşloye*) zaman bakımından geride kalmış

Zihnim, bulunduğum tepeden, daldı geçmişe. / D5

gelecek

(*buduşeye*) daha gelmemiş, yaşanacak zaman, istikbal, ati

Bir başka kerem beklemez artık gelecekten / BDM

gece

(*noç*, *noç'yu*) genellikle saat 22'den itibaren gün ağarına kadar geçen süre, tn, Şeb, geceleyin

Baharda bir gece tanbru dinle Çamlıca'da / EM1

gün

(*den*, *sutki*) yer yuvarlağının kendi ekseni etrafında bir kez dönmesiyle geçen 24 saatlik süre, gündüz

Kaldım onlarla bütün gün bu güzel ryâda / KM1

hafta

(*nedelya*) birbiri ardınca gelen yedi günlük dönem

Bir haftadan beri

Ryâlarımda sallanıyor vals etekleri / KVD

mevsim

(*sezon*) yılın, güneŐten ısı, ışık alma süresi ve dolayısıyla iklim Őartları bakımından farklılık gösteren dört bölümünden her biri, sezon

Mevsim serin ve bahçede yaprak yığın yığın / H2

nce

(*prejde*) ilk olarak, başlangıçta, sonra karşıtı

Beş on yıl once, görür müydü, böyle taş yığını? / YD

saat

(*as*) bir günlük srenin yirmi dörtte birine eŐit, altmıŐ dakikalık zaman dilimi, zaman parçası

Kendi gönlümce bir saat yaŐayım / EM

sabah

(*utro*) güneşin doğduğu andan öğleye kadar geçen zaman

Doludur gönliüm ışıklarla bu bayram sabahı / SBS

sâniye

(*sekunda*) bir dakikanın altmışta biri olan zaman birimi

Aksetti o kasrın derüdîvarından

Her sâniye Binbir Gece efsâneleri / H1

sene

(*god*) yıl

Şimdi beşyüz sene geçmiş o büyük hâtıradan / İFGÜ

sonra

(*posle*) daha ileri bir zamanda, müteakiben, **önce** karşıtı

Bir zaman sonra derinden duyulur yalnızlık / U

şimdi

(*seyčas*) şu anda, içinde bulunduğumuz zamanda

Gerçek bu çemende şimdi biz gezmedeyiz / İMK

yarın

(*zavtra*) bugünden sonra gelecek ilk gün

Yarın öbür gün de

Bütün gelen günler

Birer birer geçecek / YVG

2.13. Din İle İlgili İsimler

Yahyâ Kemâl ilk dinî eğitimini çocukken annesinden almıştır. Yazıcıoğlu'nun Muhammedî adlı eseri annesinin şâire verdiği dinî eğitimde önemli yere sahiptir. Şiirlerinde bu esere de sıkça rastlamaktayız. **Şâirin şiirlerinde ağırlıklı olarak işlediği temalardan biri de dindir.**

Âhiret

(*zagrobny mir*) dinî inanişâ göre, insanın öldükten sonra dirilip sonsuza dek kalacağı ve Tanrı'ya hesap vereceği yer, öbür dünya, öteki dünya

Âhiret öyle yakın seyredilen manzarada

O kadar komşu ki dünyâa dıvar yok arada,

Geçer insan bir adım atsa birinden birine,

Kavuşur karşıda kaybettiği bir sevdiğine. / KM1

Allah

(*Bog*) Kâinatta var olan her şeyi yaratan, koruyan, tek ve yüce varlık, Tanrı

Bir saltanat iklimine benzer bu şehirde

Hulyâ gibi engin gecelerde,

Yıldızlara karşı,

Cânanla berâber,

Allah içecek sıhhati bahşetse...

Bu kafî...! / İU

Allahüekber

(*Allah vışe...*) Allah herşeyden daha büyüktür

Ervah cümleten görür Allah-ü Ekber'i

Akseyleyince arşa Lisan-ı Muhammedî / E

Âyin

(*obryad*) dinî tören, ritüel.

Vâkıâ ney, kudüm gelince dile,

Hızlanan mevlevî semâıyla

Yedi kat arşa çıkmış "Âyîn". / İ3

Azîz

(*svyatoy*) yüce

Yine sevdâya kanatlansam azîz İstanbul

Sende birçok geceler geçse tükenmez hazla.../ R

Azrail

(*Azrail*) Tanrı buyruğu ile insanların canını almakla görevlendirilen melek, can alıcı.

Hizmetçiye "Gel" der gibi Azrâile "Gel" der / HŞ1

Bayram

(*prazdnik*) millî veya dinî bakımdan önemi olan ve kutlanan gün veya günler

Doludur gönlüm ışıklarla bu bayram sabahı / SBS

Câmi

(*meçet*) Müslümanların namaz kılmak için toplandıkları yer

Koca Mustâpaşa var, câmi var, semti de var / KM1

Cehennem

(*ad*) dinî inanışlara göre, dünyada günah işleyenlerin öldükten sonra ceza görecekleri yer, tamu.

Ye'se garketti felek külbeiahzânı bile

Âteşim geç-ti cehennemdeki nîrânı bile

Cûşetüp söndüremez gözyaşı tûfânı bile / TA

Cennet

(*ray*) dinî inanışlara göre dünyada iyilik yapanların, günahsızların, öldükten sonra sonsuz bir mutluluğa kavuşacakları yer, uçmak, behest

Cennette bugün gülleri açmış görürüz de

Hâlâ o kızıl hâtıra titrer gözümüzde /A

Cennet-i âlâ

(*naivışşaya çast' raya*) en yüksek cennet

Şehper açsun bu gazel Cenne -i Âlâ'ya kadar / G

Din

(*religiya*) 1. Tanrıya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum, diyane. 2. Bu nitelikteki inançları kurallar, kurumlar, töreler ve semboller biçiminde toplayan

Devlet ve din adamları alçaklık âleti / S3

Dindar

(*religioznu*) din inancı güçlü, din kurallarına bağlı (kimse), mütedeyyin

Dindâr adam tevekkülü, rikkatle herkese

Îsâ'yı çarmuhında, uzaktan hatırlatur. / RH

Duâ

(*molitva*) Tanrı'ya yalvarma, yakarış için söylenen dinî metin

Yükseldi Rabbi İzzete şükran duâları / T8

Ezan

(*azan*) Müslümanlıkta namaz vaktini bildirmek için müezzinin yüksek sesle yaptığı çağrı

Şu kopan fırtına Türk ordusudur yâ Rabbi.

Senin uğrunda ölen ordu, budur yâ Rabbi.

Tâ ki yükselsin ezanlarla müeyyed nâmın,

Galip et, çünkü bu son ordusudur İslâm'ın! / 26 Ağustos 1922

İman

(*vera*) inanç

Kalbi çok dolduran îmân ile gelmiş vecde / KM1

İslâm

(*Musul'manstvo*) 1. Hz. Muhammed'in yaydığı din, Müslümanlık. 2. Müslüman dininden olan kimse, Müslüman

Gaalib et çünkü bu son ordusudur İslam'ın / 26 Ağustos 1922

İsa

(*İsus*) 1. Allah'ın yarlıgaması, mağfireti. 2. Dört büyük Peygamberden Hristiyanlığın kurucusu, doğumu Türkiye'de ve Batı'da takvim başlangıcı sayılan peygamber

Îsâ Bey'in fetihde açılmış mezarlığı / KŞ

Muhammed

(*Muhammed*) 1.Hz. Muhammed'in adlarından biri. 2. İslam dininin son peygamberi

Derk ettiler ki merkad-I pâk-î Muhammed'e

Rûhü'l-kudüs'le arş-I Hudâ'dan haber gelür / B

Mübarek

(*svyaşenny*) kutlu, kutsal

Ne kadar duygulu, engin ve mübârek bu seher! / SBS

Oruç

(post) Tanrı'ya ibadet amacıyla yeme, içme vb. şeylerden belli bir süre veya biçimlerde kendini alıkoyma

Top gürleyip oruç bozulan lâhzadan beri,

Bir nurlu neşe kapladı kerpiçten evleri. /AİS

Peygamber

(prorok) insanlara Tanrı'nın buyruklarını bildiren, onları Tanrı yoluna, dine çağıran kimse, yalvaç, yalavaç, elçi

Peygamberlerle kahramanlar geçti / Ş1

Rabbi

(Boje moy) Allahım

Yâ Rabbi haşre dek yaşasın pâdişâhımız / N2

Şehit

(pogibşiy za veru) kutsal bir ülkü veya inanç uğrunda ölen kimse

Bir bahçedeyiz şimdi şehitlerle berâber / MT

Tanrı

(Bog) çok tanrıçılıkta var olduğuna inanılan insanüstü varlıklardan her biri, ilah.

İstanbul fetihi Tanrının kutlu işi / DA

2.14. Eşya İsimleri

alet

(orudiye) mec. hoş görülmeven bir işe yardımcı veya aracı olmayı kabul eden kimse, maşa

Devlet ve din adamları alçaklık âleti / S3

anahtar

(*klüç*) kilidi açıp kapamak için kullanılan araç, açar, açkı

Açar bir altın anahtarla rûh ufuklarını / EM1

ayna

(*zerkalo*) ışığı yansıtan, varlıkların görüntüsünü veren, cilalı ve sırlı cam, gözğü, mirat

Durgunlaşıp bir ayna kadar parlayan suda

Dünyâ güzel göründü resimleşmiş uykuda / ES

bayrak

(*flag*) bir milletin, belli bir topluluğun veya bir kuruluşun simgesi olarak kullanılan, renk ve biçimle özelleştirilmiş, genellikle dikdörtgen biçiminde kumaş, sancak

Yüce tuğlarla alev dalgalı bayraklarla

Gök kılıçlarla teberlerle ve mızraklarla

Bir lâle bahçesiydi dökülmüş temiz kanın / GSG

bıçak

(*noj*) bir sap ve çelik bölümden oluşan kesici araç

Genç ihtiyar ve hasta silâhsız zavallı halk

Bulgar bıçaklarıyla

Sükûn içinde ölenler ne bahtiyarmışlar

Sonistirâhat.e bir gün rahat.ça varmışlar ermişler / S3

câm

(*steklo*) 1. Soda veya potas katılmış silisli kumun ateşte eritilmesiyle yapılan sert, saydam ve çabuk kırılır cisim.

Hayâtı bir camın ardında gösteren tılsım

Bozulmuş anlayorum, çıktığım sevâhatte / YD

dantel

(*krujevo*) her türlü iplikle örülen veya bir kumaşın kenarına işlenen türlü biçimde ince ve ağ görünümünde örgü, tentene.

Parlayan taş yaraşan dantele her süs her renk / R

davul

(*baraban*) büyük ve enlice bir kasnağın iki yanına deri geçirilerek yapılan, tokmak ve değnekle çalınan çalgı

Kızgın güneşte parlıyor

Sultan Süleyman ordusunun hür davulları / S3

defter

(*tetrad'*) genellikle hafif bir kapak içerisinde, yazı yazmak için bir araya tutturulmuş kâğıt yaprakları

Öbür entâridedir şimdi o not defteri de / M

divan

(*divan*) sedir

Ve hep civâra serilmiş kadîfe dîvanlar / SK

gemi

(*korabl'*) su üstünde yüzen, insan ve yük taşımaya yarayan büyük taşıt, sefine

Hürr ufuklarda donanmış iki yüz pâre gemi / SBS

ipek

(*nit'*) ipek böceği kozaları çözümlenerek çıkarılan ve dokumacılıkta kullanılan çok ince, esnek ve parlak tel

Ve vücûdunda ipekten kumaşın câzibesi / R

kadeh

(bokal) içki içmeye yarayan ayaklı bardak

Altın kadeh her elde güneş her gönüldedir / ER

kayık

(lodka) kürek veya yelkenle yürütülen ufak tekne

Yalnız kürek sadâsı gelen bir kayıktayız / SK

kırbaç

(hlst) tek parça deri veya uzun esnek bir değneğin ucuna sıırım bağlanarak yapılmış vurma aracı

Kırbaç, kılıç ve tolgayı tâ Arş'a astığı / GSG

kürek

(lopata) toprak, kömür vb.ni bir yerden bir yere alıp atmaya, taşımaya yarayan ve yayvan bir bölümü, buna bağlı uzun bir sapı bulunan araç

Âheste çek kürekleri mehtâb uyanmasın / G3

lâmba

(lampa) petrol gibi yanıcı bir madde yakarak veya elektrik akımıyla içindeki teller akkor durumuna geçerek ışık veren alet

Gece, birçok fıkârâ evlerinin lâmbaları,

En sahîh aynadan aksettiriyor Üsküdar'ı / HŞ

maske

*(maska)*1 Boyalı karton, kumaş veya plastikten yapılan ve başkalarınca tanınmamak için yüze geçirilerek kullanılan yapma yüz. 2. Korunmak için özel olarak yapılıp yüze geçirilen şey.

Geçmiş devirlerin nice şîrin kıyâfeti

Bir kısmı maskeli

Bir kısmı maskesiz / KVD

mendil

(nosovoy platok) burun ve ter silmekte, el ve yüz kurulamakta kullanılan küçük, kare biçiminde dokuma veya yumuşak, ince kâğıt

Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol / SG1

olta

(udoçka) genellikle, bir olta takımının ava hazır bütünü

Bir gün deniz ölgündü bir oltayla balıkta

Kuşlar gibi yalnız, yapayalnızdım açıkta / D1

örtü

(pokrivalo) örtmek için kullanılan şey, vualet

Demek ki böyle bahâr örtüsüyle örtülüiler / MM

perde

(ştora) görüşü, ışığı engellemek, bir şeyi gizlemek için pencereye veya bir açıklığın önüne gerilen örtü

Biz perdenin arkasında söylenmedeyiz / İMK

ray

(rel's) tren, tramvay vb. taşıtlarda tekerleklerin üzerinde hareket ettiği demirden yol

Aynı raylarda tirenler geçiyor / AH

salıncak

(*kaçeli*) iki ucundan iki iple veya zincirle yüksek bir yere asılan ve üzerine oturulup sallanılan eğlence aracı

Sallandık o şen kızla salıncaklarınızda / Ş

sandal

(*lodka*) insan taşıyacak biçimde yapılmış, kürekle yürütülen deniz teknesi

Baktım süzülüp geçti açıktan iki sandal / S5

saz

(*saz*) türk halk müziğinde bağlama, cura, tar vb. mızraplı çalgıların genel adı. 3. Türk halk müziğinde kullanılan, gövdesi ağaçtan oyularak yapılmış, telli, uzun saplı çalgı, bağlama

Saz sesleri tâ fecre kadar Körfez'i sardı / Ş

tas

(*taz*) genellikle içine sulu şeyler konulan metal vb.nden yapılmış kap

Bir tas ziyâ alıp içiyorlar o çeşmeden / OT

yastık

(*poduşka*) başın altına koymak veya sırtı dayamak için kullanılan, içi yün, pamuk, kuş tüyü, ot vb.yle doldurulmuş küçük minder

Böyle, yastıkta görenler yüzünü

Avuturlarken uzun sözlerle

O susup baktı derin gözlerle / N

yelken

(*parus*) rüzgâr gücünden yararlanarak geniş bir yüzey oluşturacak biçimde yan yana dikilen ve teknenin direğine uygun bir biçimde takılarak onu hareket ettiren kumaş veya şeritlerin tümü

Ervâh açılır engine yelken yelken / D3

2.15. Renklerin Adları

Renkler tabiatı ya da duyguları ifâde etmede başvurulan sözcüklerdir. Yahyâ Kemâl' in şiirlerinde, yer, gökyüzü, tabiat ve duygular önemli yer tutar. Bu kavramların ifâdesinde de şâir çoğu zamân renklere başvurmuştur.

Ak

*(belty)*1. Kar, süt vb.nin rengi, beyaz, kara ve siyah karşıtı. 2. sf. Bu renkte olan.

Haykırdı, ak tolgalı beylerbeyi "İlerle!"

Bir yaz günü geçtik Tuna'dan kabilelerle /A

Al

(aly,krasny) 1. Kanın rengi, kızıl, kırmızı. 2. sf. Bu renkte olan.

Her rengi istemez gözümüz şimdi aldadır;

İspanya dalga dalga bu akşam bu şaldadır. / ER

Altın

(zlotisty) altın rengi olan

Enginden uçtu sanki bir altın kanatlı kuş / YVG

Bembeyaz

(belosnejny) çok beyaz, apak

Geçtikçe bembeyaz gezinenler üçer beşer;

Bildim ki âhiret denilen yerdedir beşer. / OT

Beyaz

(belty) 1. Ak, kara, siyah karşıtı. 2. sf. Bu renkte olan.

Aranırken ayın ölgün sesini,

Soğuk ay öptü beyaz ensesini / N

Elâ

(kariy) 1. Gözde sarıya çalan kestane rengi. 2. sf. Bu renkte olan

Gördüm: Dişi bir parsın elâ gözleri vardı. / T4

Gümüş

(serebristy) gümüş rengi olan

Somâki kurnalarından gümüş sular dökülür / SK

Kapkara

(oçen' çörmü) çok kara, her yanı kara, simsiyah.

Baştan başa, her yer kesilir kapkara zindan / V3

Kara

(çörmü) 1. En koyu renk, siyah, ak, beyaz karşıtı. 2. sf. Bu renkte olan.

Mehlika'nın kara sevdalıları

Vardılar çıkırığı yok bir kuyuya,

Mehlika'nın kara sevdalıları

Baktılar korkulu gözlerle suya. / MS1

Kızıl

(krasny,rıjıy) 1. Parlak kırmızı renk. 2. sf. Bu renkte olan.

Hâlâ o kızıl hâtra titrer gözüümüzde /A

Koyu mavi

(siniy) 1. Mavinin bir veya birkaç ton koyusu. 2. sf. Bu renkte olan.

Hâlâ görünüür geçen asırlar

Bir bir, koyu mâvi gözlerinde / M8

Kömür

(ugol'no-cherniy) siyah renkli

Gül tenli, kor dudaklı, kömür gözlü, sürmeli.../ER

Kumral

(rusiy) 1. Koyu sarı veya açık kestane rengi. 2. sf. Bu renkte olan (kimse veya °ey)

Kumral saçın üstünde görürsen iki uçak

Çık kuytu hıyâbanlara al bir kuru yaprak /Ş

Lâciverd

(tömno-siniy) 1. Koyu mavi renk. 2. sf. Bu renkte olan

Âfâk lâciverd bütün gök bütün deniz / M3

Mâvi

(goluboy) 1. Yeşil ile menekşe rengi arasında bir renk, bulutsuz gökyüzünün rengi. 2. sf. Bu renkte olan

Köpüren mavi dalgalar yalıyor / M2

Mor

(fioletoviy;purple) 1. Kırmızı ile mavinin karışmasından oluşan renk, menekşe renginin kırmızıya çalanı. 2. sf. Bu renkte olan.

Bir taraftan Yakacık, mor dağlar...

Bir taraftan da deniz, şûh adalar.../ AH

Pembe

(rozoviy) 1. Beyaza biraz kırmızı karıştırılmasıyla oluşan açık renk

Gülüyor pembe somâkiyle sararmış mermer / YVG

Sapsarı

(oçen jeltıy) her yanı sarı, çok sarı

Baktım hüznle her birinin benizi sapsarı / OT

Sarı

(jeltıy) 1. Yeşil ile turuncu arasında bir renk, limon kabuğu rengi. 2. sf. Bu renkte olan.

"Kız vücûdun sarı güller gibi ter!

Çık sudan kendini üryan göster!" / N

Simsiyah

(oçen' çörnıy) kapkara

Cihâna bir daha gelmek hayâl edilse bile,

Avunmak istemeyiz öyle bir teselliyle. / RA

Siyah

(çörnıy) 1. Kara , beyaz karşıtı . 2. sf. mec. Bu renkte olan.

Yine birlikte, bu mevsimde, gezip sezmedeyiz

Bu çınarlarla siyah servilerin gölgesini / Z1

Yeşil

(zelönıy) 1. Sarı ile mavinin karışmasından ortaya çıkan, bitki yapraklarının çoğunda görülen renk. 2. sf. Bu renkte olan

Baktım yeşil Sitârelerin zıllıtârına / L1

2.16. İçecek ve Yiyeceklerin Adları

absent

(absent) pelinden yapılan sert bir içki

Sinmişti şiri rûhuma ulvî keder gibi

Absente damla damla sızan bir şeker gibi / BŞ

bâde

(vıvıvka) şarap, içki

Gülerdi taht-ı zerrîn üzre Cem gülşende güllerle

Sebû-endâm sâkîler elinden bâde geldikçe. / Ş2

çay

(çay) 1. bit. b. Çaygillerden, nemli iklimlerde yetişen bir ağaççık (*Thea chinensis*). 2. bit. b. Bu ağaççığın özel işlemlerle kurutulan yaprağı. 3. Bu yaprağın demlenmesiyle elde edilen güzel kokulu ve sarımtırak kırmızı renkli içecek.

Çini bir kâsede bir Çin çayı içmekteydi / Ö1

çorba

(sup) sebze, tahıl, et vb. ile hazırlanan sıcak, sulu içecek

Mercimek çorbası gelsin küçük ekmeklerle / H5

ekmek

(hleb) tahıl unundan yapılmış hamurun fırında, sacda veya tandırda pişirilmesiyle yapılan yiyecek, nan, nanaaziz

Kuru ekmekle bayat peyniri lezzetle yiyen

Çeşmeden her su içerken «Şükür» Allah'a diyen

Yaşıyor sâde maîşetlerin en sâfında / KM1

kahve

(kofe) 1. bit. b. Kök boyasıgillerden, sıcak iklimlerde yetişen bir ağaç (*Coffea arabica*). 2. bit. b. Bu ağacın meyvesinin çekirdeği. 3. Bu çekirdeklerin kavrulup çekilmesiyle elde edilen toz. 4. Bu tozla hazırlanan içecek.

Tenhâ Emirgân'ın Çınaraltı'nda kahvesi,

Poyrazla söyleşir gibi yaprakların sesi / HVH

peynir

(*str*) maya ile katılaştırılarak süttten yapılan ve birçok türü olan besin

Kuru ekmekle bayat peyniri lezzetle yiyen

Çeşmeden her su içerken «Şükür Allah'a» diyen

Yaşıyor sâde mâîşetlerin en sâfında / KM1

rakı

(*rakiya*) üzüm, incir, erik vb. meyvelerin alkolle mayalanarak damıtılmasıyla elde edilen içki, aslansütü, imamsuyu

Bizler ki duymadık rakıdan başka zevkini / YVG

su

(*voda*) 1. Hidrojenle oksijenden oluşan, sıvı durumunda bulunan, renksiz, kokusuz, tatsız madde, ab. 2. Meyve, sebze vb.nin sıkılmasıyla elde edilen sıvı.

Yaprak nasıl düşerse akıp kaybolan suya,

Rûh öyle yollanır uyanılmaz bir uykuya,

Duymaz bu anda taş gibi kalbinde bir sızı;

Fark etmez anne toprak ölüm mâcerâmızı / S5

süt

(*moloko*) kadınların ve memeli dişi hayvanların yavrularını beslemek için memelerinden gelen, besin değeri yüksek beyaz sıvı

Bu dil ağızımda annemin sütüdür / H5

şarâb /şerâb

(*vino*) üzüm veya başka meyve sularını türlü yöntemlerle mayalandırarak elde edilen alkollü içki, mey

Hayyam ki her bahsi açar sâgarden

Bahsetmedi cennette akan Kevser'den

Gül sevdi şerâb içti gülüp eğlendi

Zevk aldı tırâşîde rubâîlerden / H3

şeker

(*sahar*) şeker kamışı, şeker pancarı, patates, havuç, mısır, buğday vb. bitkilerin sap ve köklerinin öz suyundan veya nişastasından çıkarılan, birleşiminde karbon, oksijen ve hidrojen bulunan, beyaz, suda eriyen, mayalanabilen ve çoğu tatlı olan maddelerin genel adı

Absente damla damla sızan bir şeker / BŞ

tuz

(*sol'*) kokusuz, suda eriyen, yiyecekleri korumada ve tatlandırmada kullanılan billursu madde

Hâlâ dilimizdedir tuzu engin denizlerin /AD

BÖLÜM 3: FİİLERİN TÜRLERİ

Bir oluşu, bir durumu veya bir kılışı kip ve kişi belirterek anlatan sözcüklere **fiil (eylem)** denir.

Doğan Aksana göre «*Bir eylem, bir oluş, ya da bir durumu belirten sözcükler olarak nitelediğimiz eylemler, çoğu dilde bu kavramları zaman, kip, kişi, sayı soru, olumlu ya da olumsuz olma açısından kesinleştirmek üzere biçimde değişir; çekime uğrarlar*» der (Aksan, 2007: 98).

3.1. Basit Fiiler

acı-

(*soçuvstvovat'*) merhamet etmek

Andım birer birer, acıdım kendi hâlime / HVH

aç-

(*otkrivat'*) bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek

Uhrevî bir kapı açmış buradan gökyüzüne / SBS

affet-

(*proşat'*) bağışlamak

Ayaklarında taşırlar keder prangaları

Bir ferdi affedip sıradan çekmeyen ölüm / C

ağla-

(*plakat'*) üzüntü, acı, sevinç, pişmanlık vb.nin etkisiyle gözyaşı dökmek

Diz çöküp ağladılar, ağladılar / N

ağar-

(*svetlet'*) aydınlanmak

Dağlar ağarırken konuşurduk tepelerde / Ö1

akset-

(otrajat'sya, otklikat'sya) ses bir yere çarpıp geri dönmek, yankılanmak, yankı vermek

Aksetti bir dakîka uzaktan hayâlîme / HVH

al-

(pokupat', brat', zavoyevivat') 1. Bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak; 2. Satın almak; 3. Ele geçirmek, fethetmek.

Bir şey alamaz sattığı şeyden âlâ / İMK

an-

(vspominat', upominat') birini veya bir şeyi akla getirerek sözünü etmek veya onu düşünmek, zikretmek, hatırlamak

Andım birer birer, acıdım kendi hâlîme / HVH

anla-

(ponimat') bir şeyin ne demek olduğunu, neye işaret ettiğini kavramak

Baktım ve anladım ki o ejderdi canlanan / AD

ara-

(iskat') 1. Birini veya bir şeyi bulmaya çalışmak; 2 Ziyarete, hatır sormaya gitmek.

Arar Fahri Celâl'i Lamartin Caddesinde / H5

art-

(uveliçivat'sya) çoğalmak

Akşam, çoban sadâları artar, güneş söner / G2

as-

(*veşat'*; *naveşivat' na sebya*) 1. Bir şeyi aşağıya sarkacak bir biçimde bir yere iliştirip sarkıtmak; 2. Üzerine takınmak, kuşanmak.

Kaç kerre gezdi böyle geniş Rus diyârını

Lâkin dehşetle basdığı

Kırbaç, kılıç ve tolgayı tâ Arş'a astığı

Hengâmeden o Üçüncü Kosova o vak'adır / GSG

aş-

(*preodolevat'*, *previşat'*) yüksek, uzak veya geçilmesi güç bir yerin öte yanına geçmek

Hudûdiaklı aşan mânevî seferlerde

Yegâne meş'aliimân olur gönül gönüle / G

at-

(*brosat'*, *vıbrasıvat'*) 1. Bir cismi bir yöne doğru fırlatmak; 2. Bir şeyi yere doğru bırakmak.

Parmağından sıyırıp attı suya / MS1

ayır-

(*razdelyat'*, *razluçat'*) 1. Bölmek; 2. Birbirinden uzaklaştırmak.

Hiçbir zaman kader bizi senden ayırmasın / SS

bak-

(*smotret'*, *iskat'*, *vihodit' na*) 1. Bakışı bir şey üzerine çevirmek 2. Aramak 3. Bir şeyin yüzü bir yöne doğru olmak.

Ayasofya'ydı bu baktıkları yer / GSG

bas-

(*nastupat'*) vücudun ağırlığını verecek bir biçimde ayak tabanını bir yere veya bir şeyin üzerine koymak

Sen toprağa bastıkça yavaş bas her bâr / İMK

bat-

(*tonut'*; *zahodit'*(*o solntse, lune*)) 1. Bir sıvının üstüdeyken içine gömülme; 2. Dünya'nın dönüşü dolayısıyla Güneş, Ay ve yıldız ufkun altına inmek.

Son boşluğu gördük güneşin battığı yerden / HŞ1

bekle-

(*jdāt'*) 1. Bir iş oluncaya, biri gelinceye değin bir yerde kalmak, durmak; 2. Ummak.

Sizi dün bekledim o yollarda / GB1

benze-

(*podobnyy*) nitelik, görünüş ve yapı bakımından bir başkasına benzeyen veya ona eş olan, benzeri, müşabih, mümasil

Bir bitmeyen susuzluğa benzer bu ağrıyı / AD

bık-

(*presıtıt'sya*) tekrarlanması, sürüp gitmesi yüzünden bir şeyden doyunluk veya yorgunluk duyarak onu istemez duruma gelmek, usanmak

Bıktım iki perle bir per astan / H5

bırak-

(*ostavlyat'*, *brosat'*) elde bulunan bir şeyi tutmaz olmak

Peymâneyi boş bırakma doldur sâkî / T3

bil-

(*znat'*, *umet'*, *uznavat'*) 1. Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak 2. Bir iş yapmaya alışmış olmak, elinden gelmek 3. Tanımak, hatırlamak

Her rind bu bezmin nedir encâmu bilir / V1

bit-

(issyakat'; zaverşat'sya) 1.Tükenmek; 2. Sona ermek.

Hulyâsı kalmayınca hayâtın ne zevki var?

Bitsin, hayırlısıyla, bu beyhûde sonbahar! / D4

boya-

(krasit') boya sürerek veya boyaya batırarak renk vermek

Altının göz boyamaz kalbi kadar hâlisi de / HŞ

boz-

(povrejdat') bir yerin, bir şeyin düzenini karıştırmak

Sağ kolda bozdu bozguna uğrattı düşmeni / Ç

bul-

(nahodit', izobretat', dostigat') 1. Arayarak veya aramadan bir şeyle, bir kimse ile karşılaşmak; 2. İstenilen şeye kavuşmak, nail olmak; 3. Bir yere, bir noktaya erişmek, ulaşmak.

Bulsun bu zirvelerde huzûr ihtiyarlığın / G2

büyü-

(rasti) organizmanın bütününde veya bu bütünün bir bölümünde, boyutlar artmak, irileşmek, eskisinden büyük duruma gelmek

Ömrünün geçtiği sâhilden uzaklaştıkça

Ve hayâlinde doğan âleme yaklaştıkça

Dalga kıvrımları ardında büyür tenhâlık

Başka bir çerçevedir gitgide dünyâ artık / DT

coş-

(*prihodit' v vostorg*) duygu ve düşünceleri güçlü bir tepki ile dışarı vurmak, galeyan etmek

Coşar mı doğruluğun sevgisiyle vicdanlar / YVG

çal-

(*krast', igrat'*) 1. Başkasının malını gizlice almak, hırsızlık etmek, aşırılmak; 2.

Trenyen denizinde güneş alçaltıyordu

Keçi tırnaklı İlah Pan kaval çaltıyordu / İMK

çek-

(*tyanut'*) bir şeyi tutup kendine veya başka bir yöne doğru yürütmek

Hazan da erse Kemâl el çeker mi cânandan

Lebinden ol mehe imâyîârzû dökülür / HZ

çık-

(*vihodit', idti v pohod*) 1. İçeriden dışarıya varmak, gitmek; 2. Sefere gitmek.

Çıktı Otranto'ya pürvelvele Ahmed Pâşâ'm / G

çiz-

(*çertit', risovat'*) 1. Çizgi çekmek; 2. Resmini yapmak, resmetmek.

Mânevî varlığının resmini çizmiş havaya / KM1

çök-

(*opuskat'sya*) bulunduğu düzeyden aşağı inmek, çukurlaşmak

En son Bektaş Ağa çöktü diz üstü / İOY

çöz-

(*razvyazivat', reşat'*) 1. Düğümlü, bağlı veya sarılı bir şeyi açmak; 2. Bulmaca, sorun vb.nin bilinmeyen, gizli noktasını bulup açıklamak, sonuca bağlamak.

Tâ ki seyretsin felek ol şûh çözmüş kâkülü/ SENE 1140

dal-

(*niryat',pogrujat'sya*) 1. Suyun içine bütün vücuduyla ve hızla girmek; 2. Bir yerin içine girmek.

Daldım coşup giden denizin mûsikîsine / HVH

de-

(*govorit', but' analagom v inostrannom yazıke*) 1. Söylemek, söz söylemek 2. Bir dilde karşılığı olmak

Kalbim heyecandan dedi: "Artık dönelim, çek!" / D1

değ-

(*dotragivat'sya*) aralık kalmayınca kadar birbirine yaklaşmak, dokunmak, temas etmek

Ömrün kısa rü'yâsına değmez bu seyâhat / HŞ1

del-

(*prodıryavit'*) delik açmak, delik duruma getirmek

Şûh Şîrinler yüzünden dağ delen Ferhâdlar

Aslihanlardan yanan Âşık Kerem'ler görmüşüz / B

din-

(*zakançivat'sya*) sona ermek, bitmek, durmak

Ben kaldım uzaklarda günüin sesleri dindi / Ö1

dol-

(*napolnyat'sya*) dolu duruma gelmek

Tanrının mâbedi her bir tarafından doluyor / SBS

doğ-

(*rojdat'sya, voshodit'*) 1. Dünyaya gelmek; 2. Güneş, ay, yıldız ufuktan yükselerek görünmek.

Günlerce sayar

Güneşin doğduğunu / M

dön-

(*vozvraşat'sya*) geri gelmek, geri gitmek

Yere gökten süzülüp halkaişehperle döner / TRG

dök-

(*prolivat'*) sıvı veya tane durumunda olan şeyleri buldukları kaptan başka bir yere boşaltmak

Yaş döktü bulut çayır çemenden geçerek / İMK

duy-

(*sluşat'*) bilgi almak, öğrenmek, haber almak

Dalgın duyuyor rüzgârın âhenkini dal dal / S5

düş-

(*vpadat'*) kapılmak

Birdenbire düştük gibi bir gizli sevinçe / Ş

er-

(*dostigat'*) kavuşmak

Erdik bahâre sen yine şâd olmadın gönül /ŞOG

et-

(delat') bir işi yapmak

Lâkin ahmak diye meşhûr edecekler sanırım / H5

ger-

(natyagivat') bir şeyin uçlarından veya kenarlarından çekerek gergin duruma getirmek

Gerer beyaz kuğular nâzenin boyunlarını / SK

gel-

(prihodit') ulaşmak, varmak

Feryâdı gelmez oldu bu gülşende bülbülün / GG

gez-

(gulyat') hava alma, hoş vakit geçirme vb. amaçlarla bir yere gitmek, seyran etmek

Gezdik, yürüdük yanyana rüzgârlar esince / Ş

gir-

(vhodit') dışarıdan içeriye geçmek

Aşkın irşâdiyle girdik manevî bir gülşene / T2

git-

(idti, uhodit) (-e) 1. Bir yere doğru yönelmek; 2. (-den) Bir yerden veya bir işten ayrılmak; 3. Çıkmak, ulaşmak.

Gitmiş haberîneşvesi Hayyam'a kadar / RN

giy-

(nadevat') örtünüp korunmak için bir şeyi vücuduna geçirmek

Tekrâr o alev gömleği giymiş gibi yandım / S5

göç-

(perevezjat') yerleşmek amacıyla mahalle, köy, şehir veya ülke değiştirmek

Göçtüler hep o hayâl âlemine / MS1

göm-

(horonit') bir ölüyü toprağın içine yerleştirmek, defnetmek

Bir sonbaharda annemi gömdük o toprağa / KŞ

gör-

(videt') göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek

Beş on yıl önce, görür müydü böyle taş yığını? /YD

gül-

(smeyat'sya) insan, hoşuna veya tuhafına giden olaylar, durumlar karşısında, genellikle sesli bir biçimde duygusunu açığa vurmaktır

Dalmuş gülüp konuşmaya yüzlerce farfara /MK

iç-

(pit') 1. Bir sıvıyı ağza alıp yutmak; 2. Alkol kullanmak.

Meyhâne böyledir bir içen dâimâ içer / KG

in-

(spuskat'sya) yüksekten veya yukarıdan aşağıya doğru gelmek.

Hulyâ gibi yalnız gezinenler köye indi / Ö1

kap-

(shvatit') birdenbire yakalayarak, çekerek almak

Ne pehlivanları bir bir kapıp devirmiş ölüm / S3

kapa-

(*zakrîvat'*) bir açıklığı örtmek için bir şeyi, açık yerin üzerine getirme

Kapasam böylece ömrün bu güzel yaprağını / R

kan-

(*obmanîvat'sya*) 1. Söylenilen sözün, anlatılan konunun doğruluğuna inanmak; 2. Tatlı sözlere aldanmak.

İçtik bu nâdir içkiyi yıllarca kanmadık / ES

kes-

(*rezat'*) bıçak, makas vb. bir araçla bir şeyi ikiye ayırmak, parçalamak, doğramak.

Rûhu bir destere gibi kesen yalnızlık / C

kıl-

(*delat'*) etmek, yapmak

Seyfimeslûl kıldı hâmesini / K1

kon-

(*sadit'sya*) kuş, kelebek, uçak, toz vb. bir yere inmek

Uçmakta, konmadan kıyısız bir denizde rûh / U1

kop-

(*ubegat', otrîvat'sya*) 1. Koşmak, hızlı gitmek; 2. Kalkmak, ayrılmak, çıkmak, gitmek.

Kopmuşuz bizler o öz varlık olan manzaradan / KM1

koy-

(*klast', davat'*) 1. Bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek; 2. Takmak.

Ve o gün râhibe koyduk adını / V2

koş-

(*bejat'*, *dobivat'sya*) 1. Adım atışlarını artırarak ileri doğru hızla gitmek; 2. Bir işle çok ilgilenmek, koşuşturmak.

Kaç fethe koşan tuğlar ufuklarla yarışmış / BT

kur-

(*sozdavat'*) 1. Bir şeyi oluşturan parçaları birleştirerek bütün durumuna getirmek, monte etmek; 2. Sağlamak, oluşturmak.

Ferdâ ile âtiye sakın kurma temel / M

küs-

(*obijat'sya*) darılmak

Birçokları küsmüş gibi bîgâneleşir / R4

okşa-

(*gladit'*) sevgi, şefkat belirtisi olarak elini bir şeyin üzerinde yavaş yavaş gezdirmek veya ona hafifçe vurmak

Etrâfı okşıyor mayısın tâze rüzgârı /AİS

oku-

(*çitat'*) 1. Bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlere bakıp bunları seslendirmek veya düşünceyi anlamak; 2. Şarkı, türkü, şiir vb.ni sesli olarak veya ezgi ile söylemek.

Halk Yahyâ Kemâl'e rahmet okur / K1

ol-

(*bit'*, *poyavlyat'sya*, *podhodit'*, *rojdat'sya*, *prevraşat'sya*) 1. Olmak, oluvermek; 2. Meydana gelmek, vücut bulmak; 3. Uygun gelmek; 4. Doğmak; 5. Dönüşmek.

Pek çoktan olunmuş olacaklar derkâr / İMK

otur-

(*sidet'*, *jît'*) 1. Vücudun belden yukarısı dik duracak biçimde ağırlığı kaba etlere vererek bir yere yerleşmek; 2. Bir yerde sürekli olarak kalmak, ikamet etmek.

Seneler var ki döndüm adaya

Yapayalnız oturduğum odaya / HŞ1

oy-

(*delat' uglubleniye*) keskin, sivri uçlu bir cisimle bir şeyi yontarak veya delerek çukur oluşturmak

Heykeltıraş oymuş bu güzel lahd üzerinde / HŞ1

oyna-

(*igrat'*, *tantsevat'*, *igrat'*) 1. Vakit geçirme, eğlenme, oyalanma vb. amaçlarla bir şeyle uğraşmak; 2. Kımıldamak, hareket etmek; 3. Tiyatro eseri sahneye konmak.

Raks ortasında bir durup oynar, yürür gibi; / ER

öl-

(*umirat'*) yaşamaz olmak, hayatı sona ermek, can vermek

Ey genç ölen! Adın kalacak dilde zikirimiz

Biblos'ta lâleler gibi soldukça bikrimiz / BK

öp-

(*tselovat'*) sevgi, saygı, bağlılık, teşekkür belirtmek amacıyla dudaklarını bir şeye veya birine değdirmek

Alından öptü fahrederek Fahri Kâinât / R2

sal-

(*otpravlyat'*) yollamak, göndermek

Gavgaaya saldı eslihaîbîşümârını / M4

san-

(*sçitat'*) bir şeyin olma veya olmama ihtimalini kabul etmekle birlikte, olabileceğine daha çok inanmak, zannetmek, zanneylemek

Sandık ki uçtu gitti bir altın kanatlı kuş / BYA

sar-

(*osajdat'*) çevresini çevirmek, çepeçevre dolanmak, çevrelemek

Şeytan diyor ki sarmalı, yüz kerre öpmei... / ER

sat-

(*prodavat'*) bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek

Hey testi yapan, testi alan, testi satan

Sâkiyle mey olmadıkça boştur bu cihan / İMK

say-

(*sçitat'*) bir şeyin kaç tane olduğunu anlamak için bunları birer birer elden veya gözden geçirmek, sayısını bulmak

Bir sayar her gecenin her günün işkencesini / M

seç-

(*vibirat'*) benzerleri arasında hoş gideni seçip almak veya yararlanmak için ayırmak

Ahbâbını ister iyi, ister kötü seç / R4

ser-

(*stelit'*) kurutmak için asmak

Bir sâyeisîmînidilâviz sererken

Elhânisihirkârını perrân ederekten

Çal rûhuma bir besteigiryânugamefken / L1

sev-

(libit') sevgi ve bağlılık duymak

Adamış sevdiği Allâhına bir böyle yapı / SBS

sez-

(dogadivat'sya) açık bir kanıt olmaksızın, olmuş veya olacak bir şeyi anlamak, kestirmek, hissetmek

Sezdim bir âşinâ gibi heybetli hüznünü /AD

sız-

(protekat') ince aralıklardan veya gözeneklerden az miktarda ve belli olmadan yavaş yavaş akmak, çıkmak

Absente damla damla sızan bir şeker gibi / BŞ

sil-

(stirat') bir şeyin ıslaklığını gidererek kuru duruma getirmek

Ateş ve kanla siler birgün ordumuz lekeyi /1918

sin-

(pugat'sya) korku, yılgınlık vb. sebeplerle konuşmamak, hareket etmemek veya tepki göstermemek

Öyle sinmiş bu vatan semtine milliyetimiz

Ki biziz hem görülen, hem duyulan yalnız biz / KM1

sol-

(bleknut') rengini yitirmek, rengi uçmak

Soldu günden güne sessiz soldu / N

sök-

(*naçinat' poyavlyat'sya*) gelmeye başlamak veya çıkagelmek

Tâ Malazgird'e çıkar vâir oluſun

Bir ſafak söktüğü gün / M1

sön-

(*gasnut*) yanmaz, aydınlatmaz, parlamaz olmak

Akſam, çoban sadâları artar güneſ söner / G2

söyle-

(*govorit'*) düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak

Söyle bir gün gelince bir sırası / H5

tanı-

(*znat'*)daha önce görülen, bilinen bir kimse veya şeyle karşılaſıldığında bunun kim veya ne olduğunu hatırlamak

Vicdanların azâbıyız onlar tanır bizi / SK

taşı-

(*nosit'*) bir şeyi bir yerden alıp başka bir yere götürmek

Taşır çok yüklü dallar

Alevden portakallar / ÇK

titre-

(*drojat'*) küçük ve hızlı salınım hareketleri yapmak

Hâlâ o kızıl hâtıra titrer gözümüzde /A

tut-

(*derjat'*, *lovit'*) 1. Elde bulundurmak, ele almak; 2. Ele geçirmek, yakalamak.

Bir iki lâle tutup şimdi hemzaman yerine

Sükûtu kullanırız bir tepede ekseri nişan yerine / YVG

tüt-

(*dimit'*) duman veya buhar çıkarmak

Gönlü her yerde buhurdan gibi yıllarca tüter / RÖ

uç-

(*letat'*) 1. Kuş, kanatlı böcek vb. hareketli kanatları yardımıyla havada düşmeden durmak, havada yol almak; 2. Uçak vb. araçlar özel mekanizma ile yerden yükselmek, havada yol almak.

Enginden uçtu sanki bir altın kanatlı kuş / YVG

uğra-

(*zahodit'*) yola devam etmek üzere, bir yerde kısa bir süre kalmak

Dediler: "Uğradı Leylâ nazara!" / N

um-

(*nadeyat'sya*) bir şeyin olmasını istemek, beklemek

Herhangi bir şekilde umar bir bekaa buluş / BYA

uy-

(*povinovat'sya*) bağlı kalmak, tabi olmak

Bilmem kime yâhud neye uyduk gittik / R4

uyu-

(*spat'*) 1. Uyku durumunda olmak; 2. *mec.* İşlem görmemek, durgun kalmak, el sürülmemek.

Uyuduk kırdâ, gezindik dağda / V2

uza-

(*udlînyat'sya*) 1. Uzun duruma gelmek, boyu büyümek; 2. Çok zaman tutmak, uzun sürmek

Hayat uzardı fakat duygusuzlaşırđı beşer / YVG

ürk-

(*pugât'sya*) şaşkınlık ve korku duymak

Gönlün hüzinlenir bunu duydukça ürkerek / G2

üş-

(*zamerzat'*) üşüşmek

Lebberleb iken âreye üşmüştür kan / İMK

var-

(*dostîgat'*) erişilmek istenen yere ayak basmak, ulaşmak, vasıl olmak

On yılda vardı sâhili Konstantaniyye'ye /AARG

ver-

(*davat'*) üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şeyi birisine eriştirmek, iletmek.

Sevdâya bilâhudûd meydan verdik

Dünyâ gibi bir sâhaicevlân verdik

Kâm almak için sabâhımahşerde bile

Rindân ile peymâneye peyman verdik / S1

vur-

(*udaryat'*) elini veya elinde tuttuğu bir şeyi bir yere hızla çarpmak

Vurur minâreibâlâ derinde beş növbet / M

yak-

(*jeç'*) yanmasını sağlamak veya yanmasına yol açmak, tutuşturmak

Ve çobanlar gibi dallar yaktık / V2

yan-

(*goret', stradat*) 1. Candan, içten üzülme; 2. Ateş durumuna geçmek, tutuşmak.

Seslendi pek vakitsiz içim yandı ansızın / H2

yap-

(*delat'*) ortaya koymak, gerçekleştirmek, oluşturmak, meydana getirmek

Yapabilmiş bu güzellikleri birkaç hiçten / KM1

yar-

(*razvodit'*) *mec.* ortasından, içinden geçmek

Baktım ki deniz insanı durgun suyu yardı / D1

yat-

(*lejat', bit' pohoronennum*) 1. Ölü gömülmüş olmak; 2. Bir yere veya bir şeyin üzerine boylu boyunca uzanmak.

Zâbit çavuş nefer yatıyorlar Pilevne'de / S3

yay-

(*rasstilat'*) bir şeyi açarak, düzelterek bir alanı örtecek biçimde serme

Mayıs çiçekleri etrâfa öyle bir yaydı,

Ki varlığım büyülenmişti en derin hazla / MM

yaz-

(*pisat'*) söz ve düşünceyi özel işaret veya harflerle anlatmak

Takdîr ise nîkübedi yazmış her bâr / İMK

ye-

(*yešt'*) ağızda çiğneyerek yutmak

Kuru ekmekle, bayat peyniri lezzetle yeyen,

Çeşmeden her su içerken: «Şükür Allah'a» diyen,

Yaşıyor sâde mâîşetlerin en sâfında / KM1

yen-

(*pobejdat'*) savaş veya yarışmada üstünlük sağlamak, üstün gelmek

Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik /A

yık-

(*lomat'*) kurulu bir şeyi parçalayarak dağıtmak, bozmak, tahrip etmek

Yıkmış ufuğunda durup karşı koyan her seddi / R5

yor-

(*utomlyat'*) yorgun duruma getirmek

Beş mısramla herkesi yordum uzun zaman / YVG

yürü-

(*şagat'*) adım atarak ilerlemek, gitmek

Raks ortasında bir durup oynar yürür gibi /ER

yüz-

(*plavat'*) kol, bacak, yüzgeç vb. organların özel hareketleriyle su yüzeyinde veya su içinde ilerlemek, durmak

Kandilli yüzerken uykularda

Mehtâbı süriükledik sularda /G1

3.2. Türetilmiş Fiiler

İsim veya fiil kökleriyle yansımalarından, yapım ekleriyle **türetilmiş fiillerdir**. Bunlara fiil gövdesi (tabanı) denir.

Ben-imse-, açık-la, mor-ar, av-la-, ince-l-, çat-la-, pat-la-, gür-le-, şırıl-da-, hav-la-, me-le-, fısıll-da-, kov-ala-, baş-la-t, uç-ur-, yat-ı-ş-, ak-ı-t-, düş-ü-r-, sev-in-...

Türetilmiş fiiller ikiye ayrılır:

- a) İsim soyu kelimelerden türetilen fiiller
- b) Fiil kök ve gövdelerinden türetilen fiiller

açıl-

(otkrivat'sya, poveselet', vıhodit' v more) 1. Açma işine konu olmak; 2. Kendine gelmek, biraz iyileşmek, ferahlamak; 3. Denizde kıyıda uzaklaşmak.

Hani bir gündü açıldık Yeniköy'den beride / M

akset-

(otrajat'sya; otklikat'sya) ses bir yere çarpıp geri dönmek, yankılanmak, yankı vermek

Aksetti bir dakîka uzaktan hayâlime / HVH

aksettir-

(otzivat'sya ehom; otrajat' svet; raznosit' novosti) 1. Sesi yankılamak. 2. Işığı yansıtmak. 3. Haberi, durumu ulaştırmak, yaymak, duyurmak.

Bir uzun varlığı aksettiremez / M1

alçal-

(ponijat'sya) alçak duruma gelmek, yüksekten aşağı doğru inmek

Güneş artık denizden alçalıyor / M2

aldan-

(*obmanıvat'sya; bit' obmanutım*)1. Görünüşe bakarak yanlış bir yargıya varmak, yanılmak; 2. Bir hileye, bir yalana kanmak.

Aldanma ki sen bir susamış rûh, o bir aç / D1

alın-

(*bit' poluçennım; obijat'sya*)1.Alma işi yapılmak; 2. Bir sözün, bir davranışın kendisine söylediğini veya yapıldığını sanarak incinmek, kırılmak

Ömrümde felekten alınan kâmun hîç / İMK

andır-

(*napominat'*) benzer yanları bulunmak, çağrıştırmak

Akan şarâbı andırır su aksirengilâleden / M

anlaşıl-

(*vıyasnyat'sya*) belli olmak, ortaya çıkmak

İnsanlar anlaşıldı: «Cihânın da sırrı yok» / D4

aran-

(*razıskivat'sya*) arama işine konu olmak

Aranırken ayın ölgün sesini

Soğuk ay öptü beyaz ensesini / N

asıl-

(*bit' poveşennım/podbeşennım*)asma işi yapılmak veya asma işine konu olmak

Bir şanlı harbin Arşa asılmış silâhları / GSG

atıl-

(*brosat'sya; naçat'*) 1. Atma işine konu olmak 2. Başlamak.

Bir cenge atılmış / HŞ1

atla-

(*prıgat'*) bir engeli sıçrayarak veya fırlayarak aşmak

Atladı dâmen tutup üç çifte bir zevrakçeye / MG

azal-

(*umen'sat'sya*) az denecek bir miktara inmek

Gül solmayı, mehtâb azalıp bitmeyi bilmez / V3

ayır-

(*razdelyat';razluçat'*) 1.Bölmek;2. Birbirinden uzaklaştırmak.

Hiçbir zaman kader bizi senden ayırmasın / SS

bağla-

(*svyazıvat'*) bir şeyi bir yere veya bir şeye tutturmak

Geldi köy kızları, el bağladılar / N

basıl-

(*bit' rastoptannım*) basma işine konu olmak veya basma işi yapılmak

Her geçildikçe basılmış ve düzelmiş toprak / KM1

başla-

(*naçinat'; naçinat'sya*) bir işe girişmek, harekete geçmek

Mâcerâ başlamadan ben buradan ayrılalım /R

bekleş-

(*jdat vmeste*) birlikte veya karşılıklı beklemek

Bakkalda bekleşen fıkârâ kızcağızları

Az çok yakından sezdiriyor top ve iftarı /AİS

benzet-

(*nahodit' shodstvo*) bir şeyde başka şeye benzeyen yönler bulmak

Mânevî varlığının resmini çizmiş havaya,

Ki bugün karşılaşan benzetiyor rü'yâyâ /KM1

beslen-

(*bit' vospitannum*) besleme işine konu olmak

Tell şarkısıyla beslenen İsviçre bilmiyor /AŞ

bildir-

(*soobşat'*) herhangi bir şeyi haber vermek

Hengâmirezmi bildiren âvâzihâtifi / S2

bilin-

(*bit' ponyatnum*) bilme işine konu olmak, anlaşılmak, öğrenilmek

En son koşumuzdur bu asırlarca bilinsin / MT

birleş-

(*soyedinyat'sya*) ayrıyken tek bir bütün durumuna gelmek

İçelim birleşerek / M

birleştir-

(*soyedinyat'*) bir araya getirmek

Âzâsını hangi sevgi birleştirdi / İMK

bitir-

(*zakançivat'*) bitmesini sağlamak, sona erdirmek, tüketmek, tamamlamak, sonuçlandırmak

Tâ ki Mecnun bitirir nutuğunu Leylâ söyler / S7

boğul-

*(zadıhat'sya; tonut')*1. Boğma işine konu olmak. 2. Havasızlıktan ölmek

Boğulanlar büyük görür denizi / YVG

boşal-

(opustoşat'sya) boş duruma gelmek, içinde bir şey kalmamak, inhilal etmek

Doldurmuyor boşalmış olan hisli bir yer / DVD

bozul-

(isportit'sya) bozma işine konu olmak

Top gürleyip oruç bozulan lâhzadan beri

Bir nurlu neş'e kapladı kerpiçten evleri / AİS

bulun-

(nahodit'sya) bir yerde olmak

Zihnim, bulunduğum tepeden, daldı geçmişe. / D5

buluş-

(dostigat'jelayemogo) kavuşmak

Herhangi bir şekilde umar bir bekaa buluş / BYA

bükül-

(gnut'sya) bükme işine konu olmak, katlanmak

İçinde bûseden ölmüş vücûtlar bükülür / SK

bürün-

(okutivat'sya; pokrivat'sya) sarınmak, örtünmek

Sanırım çarh siyâh atlasa yer yer bürünür / T

canlan-

(ojivlyat'sya) gücü artmak, diri duruma gelmek

Canlandı o meşhûr ova at kişnemesiyle / MT

canlandır-

(ojivlyat'sya; vozrajdat'sya) 1. Canlanmasını sağlamak, canlanmasına yol açmak. 2. Yaşatmak, birinin kılığına girmek.

Tunçu canlandıran ilâhtı Rodin / EP

çekil-

(othodit') (e)kendini geriye veya bir yana çekmek.

Yolda tek tük görünenler çekilir evlerine / KM1

çerçevelen-

(obramlyat'sya) çerçeve içine alınmak

Öz mâvilikle çerçevelenmiş o levhada / İOY

çıkâr-

(vivodit') birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlamak, çıkmasına sebep olmak

Mesnevî şevkini eflâğe çıkarmış nâyız / İDK

çıkıl-

(bit' vivedenım) çıkma işine konu olmak

Ne mükedder çıkılır seyre, ne mahzun yürünür / T

dalgalan-

(volnovat'sya) üzerinde dalga oluşmak

Peşinde dalgaları bestesiyle Seyyid Nûh / EM1

denil-

(imenovat'sya) 1. Ad verilmek; 2. Söylenmek, sözü edilmek.

Bildim ki âhiret denilen yeredir beşer / OT

derinleş-

(uglublyat'sya) derin duruma gelmek

Gittikçe derinleşir saatler /AM

devredil-

(bit' vıraşayemim) devretme işi yapılmak, devrolmak

Bir meş'aledir devredilir elden ele / F3

dirilt-

(vozrojdat') dirilmesini sağlamak

Gönlüm isterdi ki mâzîni dirilten san'at

Seni târîhini her lâhza hayâl ettirsin / HB

doldur-

(napolnyat) dolmasını sağlamak, dolu duruma getirmek

Doldurmuyor boşalmış olan hisli bir yeri / DVD

dökül-

(opadat') dökme işi yapılmak veya dökme işine konu olmak

Yaprakların döküldüğü hicranlı günleri

Andım birer birer, acıdım kendi hâlime / HVH

durdur-

(*ostanavl'vat'*) durmasını sağlamak

Yalnız onun celâdeti durdurdu ansızın / GSG

edil-

(*delat'sya*) etme işine konu olmak, yapılmak

Cihâna bir daha gelmek hayâl edilse bile

Avunmak istemeyiz öyle bir teselliyle / RA

eğil-

(*naklonyat'sya*) bir yana doğru eğik duruma gelmek

Düşsün çelengi Rûmun eğilsün serî Firenk / G

ettir -

(*zastavlyat' delat'sya*) etme işini yaptırmak

Seni târîhini her lâhza hayâl ettirsin / HB

ezil-

(*bit' razdavlennum*) ezme işine konu olmak

Bâzan ezilir bir güzelin gözbebeği / İMK

geçil-

(*bit' proydennum*) geçme işi yapılmak

Her geçildikçe basılmış ve düzelmiş toprak / KM1

geçir-

(*provodit'*) geçme işini yaptırmak, geçmesini sağlamak

Bilmem nasıl geçirmeliyim son beş on yılı / D5

gezil-

(bit' progulivayemum) gezme işi yapılmak, dolaşılmak

En sevilmiş ve gezilmiş yeri var / F

gezin-

(progulivat'sya) eğlenmek, vakit geçirmek için gezmek, dolaşmak, seyran etmek

Sessizlik ortasında gezindim kederlice / OT

gizle-

(skrivat') saklamak, görünmeyecek, belli olmayacak bir yere veya bir duruma koymak

Kıskanıp gizlemiş kazâ ve kader / İ3

görül-

(vidnet'sya) göz yardımıyla bir şey, bir varlık algılanmak, seçilmek

Ki biziz, hem görülen, hem duyulan, yalnız biz / KM1

görün-

(pokazivat'sya) görülür duruma gelmek, görülür olmak, gözükmek

Her yerden o, hem aynı güzellikle göründü / S5

gösteril-

(bit' pokazannum) (-e) görülmesi sağlanmak

Mızrakta, halka gösterilen, kanlı kelleler

Meydanlarında, hırs ile, hiç gösterilmemiş /AŞ

güzelleş-

(krasivet') güzel bir durum almak

Kalbin bu saatlerde ararsa

Gözlere hayâlinle güzelleşmiş bu yazdan / BK

hatırla-

(*pomnit'*) anımsamak

Hâtırladım Lamarti'nin ömrîgarâmını / L1

hatırlat-

(*napominat'*) anımsatmak

Bir şi'ri hatırlatan kadındı / EB

ışıklandır-

(*oseveşat'*) ışıklı duruma getirmek, aydınlatmak

Bana dünyâyı ışıklandırdı / HŞ1

ihtiyarla-

(*staret'*) yaşı ilerlemek, yaşlanmak, kocamak

Bu def'a farkına vardım ki ihtiyarlamışım / YD

ilerle-

(*prodvigat'sya*) bulunduğu yerden daha ileriye gitmek, yol almak

Sessizlik dâimâ ilerler /AM

insanlaş-

(*stanovit'sya çelovekom*) insanca davranma özelliği kazanmak, insana yaraşır biçimde davranmak

Kederler olmasa, insanlaşır mı insanlar? / YVG

işitil-

(*bit' uslışannım*) duyulmak

Bülbülden o eğlencede feryâd işitilmez / V3

kalk-

(*vstavat'*; *otpravlyat'sya*) 1. Gitmek üzere yerinden ayrılmak. 2. Taşıtlar yola çıkmak.

Meçhûle giden bir gemi kalkar bu limandan / SG1

karar-

(*temnet'*) rengi karaya dönmek, siyahlaşmak

Ki gezindikdi bir zaman karda

Kararan gözlerimle rüzgârda / GB1

kana-

(*krovotoçit'*) vücudun herhangi bir yerinden kan akmak, kan gelmek, kan kaybetmek.

Yeniden her gün açarmış kanayan rengiyle / RÖ

kesil-

(*bit' otrezannım*) kesme işi yapılmak

Baştan başa her yer kesilir kapkara zindan / V3

köpür-

(*videt'sya*) köpük yapmak, köpük oluşmak, köpük çıkararak kabarmak

Köpüren mavi dalgalar yalıyor / M2

okun-

(*çitat'sya*) okuma işine konu olmak

Eski mîmâra nasıl rahmet okunmaz burada / Z1

oluş-

(*poavlyat'sya*) belli bir varlık kazanmak, ortaya çıkmak, meydana gelmek, teşekkül etmek, tekevvün etmek

Tâ Malazgird'e çıkar vâir oluŖun / M1

oynat-

(zastavit' igrat'/tantsevat') oynamasını sağlamak

Biz kuklalarız oynatan üstâd felek / İMK

öğrenil-

(izuçat'sya) öğrenme işi yapılmak

Bir nakledilse öğrenilir dâsitân nedir / GSG

öldür-

(ubivat') bir canlının hayatına son vermek

Bir baş çevirmesiyle bakar öldürür gibi / ER

öldürül-

(bit' ubitım) öldürme işine konu olmak

Teslîm olunca öldürülenler çoluk çocuk

Bulgar bıçaklarıyla

Sükûn içinde ölenler ne bahtiyarmışlar /S3

öpül-

(bit' tselovannım) öpme işine konu olmak

Gülrenk lebinden öpülür duhterirez / PFT

sarıl-

(obnimat'sya) sarma işi yapılmak

Hepimiz canla sarıldık da vatan duygumuza / T

seril-

(*stelit'sya*) serme işi yapılmak

Ve hep civâra serilmiş kadîfe dîvanlar / SK

sevil-

(*bit' lübirim*) sevgi duyulmak, sevgi beslenilmek

Dünyâda sevilmiş ve seven nâfile bekler / SG1

sevin-

(*radovat'sya*) sevinç duymak

Bir gün sevinip de bir yıl âh eylemeyen / İMK

seviş-

(*lübit' drug druga*) birbirini sevmek

Yâdet ki seviştikti ilâhî Adalarda / Ş

sıralan-

(*stavit'sya v ryad*) sıra oluşturacak biçimde yer almak

Ölmek sırayladır, sıralanmakta varsa fark / DVD

sızlat-

(*bit' priçinoy boli*) sızlamasına sebep olmak

Sızlatır bâzı saatler dayanılmaz bir acı / KM1

soldur-

(*bit' priçinoy uvyadaniya*) solmasına sebep olmak

Bu öpüş gül gibi soldurdu kızı / N

söndür-

(*tuşit'*) ateş ve ışığın yanmasına, aydınlatmasına son vermek

Cûşedip söndüremez gözyaşı tûfânı bile / T

söyleş-

(peregovarivat'sya) karşılıklı konuşmak, hasbihâl etmek, sohbet etmek

Poyrazla söyleşir gibi yaprakların sesi / HVH

süsle-

(ukraşat') birtakım katkılarla bir şeyin daha güzel, daha göz alıcı olmasını, daha hoş görünmesini sağlamak, bezemek, bezeklemek, donatmak, tezyin etmek

Neş'eyle süsleyor verilen her ziyâfeti / KVD

şenlen-

(poveselet') şen duruma gelmek, neşelenmek, gönlü açılmak

Şenlensin göbek taşı / H5

usan-

(naskuçit') tekrarlanması, uzun sürmesi dolayısıyla bir şeyden hoşlanmaz veya sıkılır duruma gelmek, bıkmak, bezmek

Lâkin derin görenler usanmış hikâyeden / D5

uzaklaş-

(otdalyat'sya) bir şeyden, bir yerden veya kimseden ayrılıp uzağa gitmek

Gözlerden uzaklaşınca dünyâ

Bin bir geceden birinde gûyâ

Başlar rü'yâ içinde rü'yâ" /AM

uzat-

(protyagivat') bir şeyi vermek için birine yöneltmek

Sağ elden uzattıkları peymânelere

Gülrenk sebûlardan akan sahbâdır / Ş3

yaratıl-

(bit' sozdannım) yaratma işine konu olmak

Bu ateşten yaratılmış yapılar fânîdir / HŞ

yaşat-

(zastavlyat' jît') yaşamasını sağlamak veya yaşamasına imkân vermek

Görmekle şimdi bir yaşatan vecd içindeyiz / ÜDI

yıkan-

(mut'sya) yıkama işi yapılmak veya yıkama işine konu olmak

Hem tabîat yıkanır,

Hem tesellî bulur / YVG

yüksel-

(uveliçivat'sya) artmak

Bir bestenin engin sesi yükseldi Boğaz'dan / S

yorul-

(ustavat') yorgun duruma gelmek

Derler ki yorulduk bu deniz yolculuğunda / HŞ1

yürün-

(zastavlyat' şagat') yürüme işi yapılmak

Ne mükedder çikılır seyre, ne mahzun yürünür / T

zannedil-

(şçitat'sya) sanılmak

Yılma korkunç uçurum zannedilen boşluktan / DT

zümrütle-

(bit' izumrudnogo tsveta) zümrüt rengi olmak

Gördüm: güzel vücûdunu zümrütleyen deri

Keskin bir ürperişle kııldandı anbean /AD

3.3. Birleşik Fiiler

Birden fazla kelimedenden oluşan fiillerdir. **Birleşik fiili** oluşturan kelimeler biri veya her ikisi fiil olabilir. Ama en az biri fiil olmalıdır.

affet-

(proşat') bağışlamak

Ayaklarında taşırlar keder prangaları

Bir ferdi affedip sıradan çekmeyen ölüm / C

bahset-

(govorit') bir konu üzerinde söz söylemek, konuşmak

Bahseder gerçi duyanlar bir onulmaz yaradan / KM1

cevret-

(muçat') eziyet etmek

Bazan da cevreden nice bir âdem oğuludur

Görmek değil düşünmeye bîgâne kal, bırak.

Dindâr adam tevekkülü, rikkatle herkese

Îsâ'yı çarmihında, uzaktan hatırladır. / RH

defnet-

(*horonit'*) ölüyü gömmek, toprağa vermek

Sen kendini endîşeye kaptırma sakın

Endûhumuhâl etmeye hulyâna akın

Toprak seni defnetmeden evvel içine / İMK

devret-

(*vraşat'sya*) dönmek, dolaşmak

Hiç durmadan hayât öğütür devreden bu çark / DVD

emret-

(*prikazıvat'*) buyurmak, emir vermek

Emretse de benden bu dûr olsun / M

fahret-

(*gordit'sya*) övünmek

Alından öptü fahrederek Fahri Kâinât / R2

gevşet-

(*oslablyat'*) sertlik ve gerginliğini bozmak

Yayar bu mahfile âsâbı gevşeden bir bû / SK

hatmet-

(*pereçitvat'*) herhangi bir kitabı baştan sona kadar tekrar tekrar okumak

Hatmetsen eğer o dâstânın sonu ne? / İMK

hisset-

(*çuvstvovat'*) fiziksel bir uyarıyı duymak

Birdenbire hissettim ufuktan bir atılma / D1

kaybet-

(*teryat'*) yitirmek

Hem de çoktan beri kaybettiğimiz yerlerde

Karşı dağlarda tutuşmuş gibi gül bahçeleri / SBS

kaybol-

(*teryat'sya*) görünür olmaktan çıkmak, görünmez olmak

Gitmiş kaybolmuşuz uzakta / G1

naklet-

(*perevoziť*) nakil işini yapmak, bir yerden başka bir yere geçirmek, iletmek

Her yerde var hayâtı birer türlü nakleten / D5

nakşet-

(*vpeçatlyat'*) kalıcı ve etkili olmasını sağlamak, işlemek

Hulyâma âhiret gibi nakşetti varlığı / KŞ

nazmet-

(*pridavat' stihotvornuyu formu*) nazım biçimine sokmak, nazım olarak düzenlemek

Derdim ki rubâîsini nazmetmelisin / R4

mahvol-

(*pogibnut'*) yok olmak

Mahvoldu o âteşle nihâyet Danimarka / H5

rakset-

(*tantsevat'*) oynamak, dans etmek

Yalnız Borivaj'da rakseder o / H5

sarfet-

(*tratit'*) harcamak

Sarfetti azmücezm ile bilcümle vârını / M4

sevket-

(*otpravlyat'*) göndermek, götürmek

Aşk onları sevkettiği günlerde, kaderden

Rüzgâr gibi bir şevk alır oldukları yerden / V3

seyret-

(*nablüdat'*) bir şeyin durumunu, oluşumunu gözlemek, bakmak

Bir tâze bahâr âlemi seyretti felekte / S5

seyreyle-

(*smotret'*) bir şeyi seyretmek, geriden gözlemek

Seyreylesin felek kaderin şehsüvârını / M4

sırrol-

(*isparit'sya*) bir şey veya kimse akıllamaz bir biçimde ortadan yok olmak

Sâf aynalarda sırroluruz öyle gaaibiz / MS

şükret-

(*blagodarit'*) tanrı'ya minnet duygusunu sunmak, şükrelemek

Allâh'a şükredip duruyorlar ve kolkola

Sessiz, yavaş yavaş dalıyorlardı bir yola / OT

vakfet-

mal ve mülkünü satılmamak şartıyla bir hayır kurumuna veya işine bağışlamak

Bu halka vakfedecek milkümâlimiz yoktur / BG

vehmet-

(trevojit'sya) yersiz korkuya, kuşkuya düşmek, kuruntuya kapılmak, evhamlanmak

Titrer yanında bizleri bir lâhza vehmeden

Vicdanların azâbıyız onlar tanır bizi / C1

zannet-

(polagat') sanmak

Zannetme mecazdır bu hakikat gerçek / İMK

SONUÇ

Yahyâ Kemâl Beyatlı XX. yy'ın başlarında yaşamış, pek çok edebî cereyana tanıklık etmiş, ancak bağımsız olarak eserlerini ortaya koymuş bir isimdir, ancak Servet-i Fünun grubuna dahil olmamakla birlikte bazı şiirlerini bu grubun etkisinde kalarak yazmıştır. Bitmemiş Şiirler isimli kitabının son bölümü Serveti Fünun Tarzında Yazılmış Şiirler başlığını taşımaktadır.

Şâirin hayatının her dönemine ait izler şiirlerine yansımıştır. Gezip gördüğü ya da özlemine çektiği, sevdiği yerler, mûsikî aşkı, edebiyat anlayışı ve etkisinde kaldığı isimler farklı şiirlerinde her seferinde başka bir tatla karşımıza çıkmıştır. Şâir, anlam ve şekil bütünlüğü dengesini korumayı bilmiştir.

Yahyâ Kemâl ile ilgili yapılan çalışmalar çoğunlukla şâirin şiirlerinde işlediği temalar üzerine yoğunlaşmıştır. Ben bu çalışmada şâirin kullandığı sözcükleri ve bunlardan yola çıkarak üslubunu ortaya koymaya çalıştım. Aynı zamanda, Yahya Kemal'in sözcüklerinin üzerinde çalışarak ve onların Rusça'daki karşılıklarını bularak Rus ve Türk edebiyatlarının benzerliklerini buldum. Şair yurtdışında çok zaman geçirdiğinden dolayı onun şiirleri vatan özlemi ile doludur. Yahyâ Kemâl için vatan, tarihten ayrı düşünülemez. Tarih içinde milletleri oluşturan, yaşadıkları vatan toprağıdır. Ayrıca vatan, şâir için gurbette iken özlemle hatırladığı, üzerinde yaşıyorken her bir yerini gezip görmekten ayrı bir zevk aldığı, milletin bir parçası olan kutsal bir varlıktır.

Mesela Başka Tepeden ve Bir Başka Tepeden şiirlerinde İstanbul'un mükkemel anlatımları bulunmaktadır. İstanbul yedi tepedir ve şâir İstanbul'u anlatırken "tepe" sözcüğünü tercih etmiştir çoğu zaman. Yahyâ Kemâl ilk gençlik yıllarından itibaren pek çok yer görmüş ve kendisini etkileyen yerlere şiirlerinde yer vermiştir.

Yahya Kemal'in eserlerini çalışınca Rus ve Ukrayna edebiyatı ile bazı benzerlikler bulmuştum. Mesela Ukrayna şairi Taras Şevçenko'nun çoğu şiirleri gibi Yahya Kemal'in şiirleri de vatan duygusu ve gururu dolu. Yahya Kemâl Beyatlı'nın Açık Deniz şiiri de Rus şairi Mihail Lermontov'un Yalnız Yelken şiiri ile benzerliği var. Bu iki eserlerde kullanılan sözcüklerin anlamları bile çok yakındır.

Türkçe ve Rusça farklı dil ailelerine ait olduğunda da bazı kelimelerin benzerliklerini vardır.

Tabii ki ilk önce çoğu özel insan ve yer isimleri, bazı ulus adları uluslararası kelimeler olunca farklı dillerde benziyorlar. Eşya, din ve renk isimlerinde de benzeyen sözcükler vardır mutlaka.

Sözcüklerden yola çıkarak şâirin şiirlerinde üzerinde durduğumuz hususlar, Yahyâ Kemâl'in şiir dünyasına bir kere daha farklı bir gözle bakmamızı sağlamıştır.

KAYNAKLAR

- AKSAN, Doğan, **Her Yönuyle Dil**, Türk Dil Kurumu Yayınları / Sözlükler Dizisi, Ankara, 2007.
- AKSAN, Doğan, **Her Yönuyle Dil- Anaçizgileriyle Dilbilim**, TDK Yayınları, Ankara, 2003.
- AKSAN, Doğan, **Şiir Dili ve Türk Şiir Dili**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999.
- ARİSTOTEL, **Poetika i Ritorika**, Azbuka, Saint Petersburg, 2012.
- AYVAZOĞLU, Beşir, **Yahyâ Kemâl Eve Dönen Adam**, Kapı Yayınları, İstanbul, 1996.
- BEK, Kemâl, **Yahyâ Kemâl Beyatlı Yaşamı ve Yapıtlarını Okuma Kılavuzu**, Kapı Yayınları, İstanbul, 2005.
- BEYATLI, Yahyâ Kemâl, **Siyasi ve Edebî Portreler**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1983.
- BEYATLI, Yahya Kemal, **Kendi Gök Kubbemiz**, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 2009.
- ERGİN, Muharrem, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak yayınları, Ankara, 1993.
- ERGÜZEL, M.Mehdi, **Dil ve Kültür Üzerin Yazılar**, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul, 2007.
- GORKIY, Maksim, **Dil Hakkında Makaleleri**, Pravda gazetesi, Moskova, 1983.
- KAPLAN, Mehmet, **Şiir Tahliller**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1975.
- LUKAŞEVİÇ, D. **Turetsko- Russkiy. Russko-Turetskiy Slovar'/Türkçe-Ruşa. Ruşca- Türkçe Sözlük**, Astrel: Saintst-Petersburg, 2007.
- MANSUROVA, O. J. **Sovremenniy Turetsko- Russkiy Slovar'/Çağdaş Türkçe-Ruşa Sözlük**, Vostok-Zapad, Moskova, 2005.
- MIRSKIY, D.S. **Rus Edebiyatı Tarihi**, Overseas Publications Interchange Ltd, London, 1992.

ÖZBALCI, Mustafa, **Yahyâ Kemâl'in Duygu ve Düşünce Dünyası** , Akçağ Yayınları, Ankara, 1996.

RİBALÇENKO, T.E. **Turetsko-Russkiy i Russko Turetskiy Slovar'/Türkçe – Rusça ve Rusça-Türkçe sözlüğü**, Drofa, Türkçe sözlük, Moskva, 2009.

TANPINAR, Ahmet Hamdi, **Yahyâ Kemâl**, Dergah Yayınları, İstanbul, 1982.

TÜRK DİLİ KURUMU, **Türkçe sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları / Sözlükler Dizisi, Ankara, 2005.

ÖZGEÇMİŞ

Inna Lopatova, 1989 yılında Ukrayna'nın Antratsit şehrinde dünyaya geldi. İlk, ortave lise öğrenimini doğduğu Antratsit şehrinde tamamladı.

2006 yılında Luhansk Milli Taras Shevçenko Üniversitesi'nde Mütercim ve Tercümanlık Fakültesi'nde okumaya başladı. 2010 yılında bu üniversitedeki öğrenimini tamamladı ve yine 2010 yılında Sakarya Üniversitesi'nde yüksek lisans yapma hakkını elde etti. Ve 2010-2011 yılında hazırlık sınıfında yüksek lisansına başlamış oldu. 2011 yılında Yüksek Lisans yapmaya başladı.

2012 yılında uzaktan eğitim görmenin yanısıra Belarus'un Misk şehrinde çalışmaya başladı.